Anul al II-lea, n-rele 7-9. BUCUREȘTI. Iulie-Septembre 1916.

REVISTA ISTORICĂ

= Dări de samă, =
documente și notițe.

PUBLICATĂ SUPT AUSPICIILE CASEĬ ȘCOALELOR

DE

N. IORGA

CU CONCURSUL MAĬ MULTOR SPECIALIȘTĬ.

BUCUREȘTĬ
EDITURA CASEĬ ȘCOALELOR
1916

www.dacoromanica.ro

SUMARIUL:

I: *N. Iorga*, Iarăşi ştiri nouă despre Despot. — *Preotul C. Bobulescu*, Satul şi biserica din Iepureni, judeţul Iaşi.

II: DOCUMENTE: Acte privitoare la Cîmpul-luĭ-Dragoş. — *Documente săteşti din Prahova:* Diata şi pomenirea uneĭ „babe“.— O diată. — Vînzare de vie în Prahova. — Altă vînzare de vie în Prahova. — Scrisoare ţerănească din Prahova. — Foaie de zestre din Prahova. — *Acte de la Chiojd:* Însemnărĭ de boiangiŭ. — O scrisoare de prietenie. — Contract de vier. — *Acte diverse:* Cu privire la oastea veche. — „Neamul Dingăĭ.“ — Un act vasluian. — Acte ale moşieĭ Ţigăneştĭ (Tutova). — O vînzare în Ţinutul Neamţuluĭ. — Un privilegiu pentru Domniţa Ralŭ Moruzi. — O cheltuială de nuntă. — Un act privitor la Hurmuzăcheştĭ.

III: DĂRĬ DE SAMĂ: *Ioan Lupaş*, Contribuţiunĭ la istoria Romînilor ardelenĭ. Episcopul Moga şi profesorul Gheorghe Lazăr. — *Fr. Teutsch*, Sächsische Hexenprozesse. — *Alex. Lăpĕdatu*, Un mănunchiŭ de cercetărĭ istorice. — *Colonelul Gheorghe Em. Lupaşcu*, Amintirĭ din războiul Independenţeĭ (1877-8).—*E. von J.*, Ein halbes Jahr italienischer Krieg. — *B. Mangîru*, Discursurile generaluluĭ Th. Văcărescu (1868-1906). — *C. Moisil* Monete vechĭ româneştĭ saŭ puţin cunoscute. — *N. Ghiulea*, Matematica şi mecanica în ştiinţele sociale. — *C Rădulescu*, Expunerea situaţieĭ judeţuluĭ Fălciiŭ. — *Jan Kucharzewski*, La nation polonaise, Réflexions sur le problème polonais. — *Dr. G. Severeanu*, Contribuţiunĭ la studiul începuturilor numismaticeĭ Ţerĭĭ-Româneştĭ. — *G D. Creangă*, Consecinţile financiare ale războiuluĭ actual şi măsurĭ de prevenire cu privire la Romănia. — *Dr. Ad. Stern*, Din viaţa unuĭ Evreŭ-Romîn. — *Popa Lisseanu*, Istoria Romană a luĭ Eutropius. — *Preotul Ioan Antonovicĭ*, Documente bîrlădene. — Karl Lamprecht zum Gedächtnis. — *Generalul C. N. Hărjeŭ*, Din învăţămintele războiuluĭ de astăzĭ. — *I. Botez*, Aspecte din civilisaţia englesă. — *Căpitanul N. I. Popescu*, Războiul.

IV. CRONICĂ: *N. Iorga*, O descoperire privitoare la Ilie Rareş.

Manuscriptele se trimet d-luĭ N. Iorga, Vălenii-de-Munte (Prahova).

Administraţia: Vălenii-de-Munte, Tipografia „Neamul Românesc“.

Un n-r 30 de banĭ; abonamentul anual 3.50; pentru străinătate 50 de banĭ n-rul; abonamentul 6 leĭ.

Pentru studenţi, preţul în jumătate, direct de la administraţie.

www.dacoromanica.ro

Anul al II-lea, N-rele 7-9. BUCUREȘTI. Iulie-Septembre 1916.

REVISTA ISTORICĂ

— DĂRĬ DE SAMĂ, DOCUMENTE ȘI NOTIȚE —

PUBLICATĂ, SUPT AUSPICIILE CASEĬ ȘCOALELOR, de N. IORGA

Iarăși știrĭ nouă despre Despot.

Neașteptata descoperire a d-luĭ T. G. Bulat ne face să vedem începuturile aventuroase — și necinstite, mergînd pănă la exploatarea femeilor și la asasinat cu premeditare, — ale aceluia care ca „Ioan-Vodă“ al Moldoveĭ trebuia să moară la ultimul act, tragic, al aventurieĭ ce i-a fost viața întreagă. Îl putem urmări acum din vremea cînd se înscria ca student în medicină la Montpellier, cînd se strecura în casa unuĭ biet burghes, bucuros că poate găzdui pe „marchisul“ grec din insule depărtate, cînd se instala în locul acestuia pe care-l luase o moarte oportună, cînd mergea la Saint-Germain și ucidea aicĭ pe la spate cutare nobil de provincie mîndru de figura sa, care se lăudase cu bunele grațiĭ ale femeiĭ din care „Despotul“ făcuse femeia sa legitimă; ba, dacă e să credem pe de l'Écluse, el ar fi știut să se cotorosească de un copil al acesteĭ femeĭ; răsturnînd cu vicleșug un dulap asupra luĭ.

Actele din Archivele de la Königsberg pe care le tipăriam acum șeĭsprezece anĭ în *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos l'Héraclide, dit le Despote, prince de Moldavie* (București, Carol Göbl), ne ajută să-ĭ precisăm cariera ulterioară, din momentul cînd asasinatul tovarășuluĭ săŭ la nevastă îl făcea să caute un adăpost în suita Rheingrafuluĭ, care-l exporta, de frica regeluĭ Francieĭ, în Germania luĭ, pănă la cea d'intăiŭ manifestare a tendințelor sale de a-și reclamă, ca „Heraclid“, urmaș al luĭ Hercule, „moștenirea“ strămoșească în Moldova luĭ Alexandru Lăpușneanu. În Ianuar 1557 ducele Prusieĭ îl recomanda regeluĭ Polonieĭ, ca pe un om care, din lectura operelor antichităților, devenise un specialist în materie de poliorcetică (no. I, p. 21 și urm.). În Octombre din acelașĭ an, el scria acestuĭ „iubit prieten“, intitulîndu-l „domn serenisim“, ca să-ĭ mulțămească

www.dacoromanica.ro

pentru o lucrare a luĭ, poate originală, „despre disciplina militară“, trimeţîndu-ĭ şi portretul cerut (no. III). Din Polonia scria el pe atuncĭ, iscălind simplu: Vasilic Despotul (Βασιλικὸς Δεσπότης), cu privire la o carte grecească dată luĭ spre îndreptare (no. IV). Era la Cracovia în ziua de 2 Ianuar 1558, cînd recomanda pe un protestant polon (no. V), dar în Maiŭ următor se afla acum la Iaşĭ, încărcat de daruri „fără număr şi adevărat regale“ de către Alexandru-Vodă, căruia lucrurile străine, din Veneţia ca şi din Prusia, îĭ eraŭ, cum ştim, deosebit de plăcute (no. VII).

Adaug acum şi alte ştirĭ despre această d'intăiŭ petrecere a luĭ în Polonia, cînd nu se gîndia încă de loc ce ar putea încerca în acea simplă şi necontenit tulburată Moldovă.

N. Malinowski a publicat în *Teka Wilenska* (Vilna 1858, 8°), p. 107 şi urm., o scrisoare a regeluĭ polon Sigismund-August, pe care o cunosc numaĭ din traducerea (?) germană cuprinsă în volumele manuscripte ale luĭ W. Schmidt, în Biblioteca Muzeuluĭ Naţional din Pesta. El arată, din lagărul de lîngă rîul Musa, în Lituania, la 1-iŭ Septembre 1557, că a venit la el, „aicĭ în Lituania, viteazul şi nobilul (după naştere şi fapte) Heraclide Iacob Vasilic Despotul, prinţ al insuleĭ Samos şi marcgraf de Paros[1]“. „Strămoşiĭ luĭ, pe vremea părinţilor noştri, aŭ fost goniţĭ din Scaunul lor de sabia Turcilor; de aceia Heraclid a luptat multă vreme cu hărnicie şi bărbăţie în taberele prea-luminatuluĭ Împărat Carol Quintul“[2]. De la Împărat a dobîndit, „după meritele sale“ — acest privilegiu îl cunoşteam — dreptul de a face poeţĭ laureaţĭ şi chiar cavalerĭ. În puterea acestuĭ drept el dă acolada unuĭ „tînăr din ascultarea noastră“[4], luĭ Ciprian Sieradz. Nu numaĭ însă că acesta a căpătat „comoara saŭ stema străvechiĭ Caseĭ sale“, dar, odată cu dînsa, „a fost adoptat în însăşĭ semin-

[1] „Hie nach Lithauen der tapfere und edle, nach Geburt und Thaten, Mann Heraclides Jacobus Basilicus Despota, Fürst der Insel Samos und Markgraf von Paros.“

[2] „Da dessen Vorfahren zur Zeit unserer Väter aus ihrer Haupstadt durch das Schwerdt der Türken sind vertrieben worden, hat Heraclides in den Feldlagern des allerdurchläuchtigsten Kaisers Karl V. lange wacker und männlich gekämpft“.

[3] „Auf Grund seiner Macht, die ihm, seinen Verdiensten entsprechend, von Karl V. ist verliehen worden.“

[4] „Einen uns unterthänigen Jüngling.“

www.dacoromanica.ro

ția lui, așa încît de acum înnainte trebuie să fie privit că nu a răsărit din alt neam decît din al Heraclizilor Vasilicĭ și Despoți“ [1]. Confirmînd, regele reproduce diploma, fără dată, în următorul cuprins:

„Heraclidul Iacob Vasilic Despotul, prinț al insuleĭ Samos și marcgraf al insuleĭ Paros, cavaler al lanțuluĭ de aur și conte al Curțiĭ împărătești, Palatin [2]“. Convins de însemnătatea nobleței, cum zice „poetul“, el prețuiește și mai mult virtutea. „Căcĭ, de și, în aceste vremurĭ nenorocite și pierzătoare pentru toată creștinătatea, am fost prădațĭ de toate bunurile și goniți din toate acele vestite stăpînirĭ cu care noĭ eram mai pre jos numaĭ de puținĭ prinți, totuși am păstrat spiritul și aplecarea strămoșilor cari se coboară din posteritatea luĭ Heracle. Dovada cea maĭ convingătoare despre aceasta ni este prea-luminatul și prea-puternicul Împărat Carol Quintul, în ale căruia lagăre, ca să zicem așa, crescînd din copilărie, prin toate faptele de cinste care corespund unuĭ astfel de neam am arătat că n'am scăzut față de înnaintașiĭ noștri. Și chiar așa de puțin, încît cel maĭ înțelept și marele prețuitor al virtuțiĭ, Împăratul, a documentat ce sîntem noĭ și din ce seminție ne coborîm și prin ce ne-am făcut vestit [3].“

---

[1] „Ihm zugleich seines eigenen uralten Hauses Kleinod oder Wappen gegeben; zudem aber auch in sein eigenes Geschlecht aufgenommen, so dass von nun an gelten muss dass jener keinem andern Stamme als jenem der Heracliden Basiliker und Despoten entsprossen sei.“

[2] „Heraclides Iacobus Basilicus Despota, Fürst der Insel Samos und Markgraf der Insel Paros, der Goldennen Kette Ritter und Graf des Kaiserlichen Hofes, Pfalzgraf.“

[3] „Denn, obschon, in dieser unglücklichen und der ganzen Christenheit verderblichen Zeit, wir aus allen jenen berühmten Besitzungen in denen wir nur einer kleiner Zahl von Fürsten nachstanden, aller Güter beraubt, durch das türkische Schwert vertrieben worden, haben wir dennoch den Geist und die Gesinnung der von der Nachkommenschaft des Heracles abstammenden Vorfahren zu bewahren. Dessen ist für uns das zwingendste Zeugniss der allerdurchläuchtigste und grossmächtigste Kaiser Karl V., in dessen Lagern wir, so zu sagen, von Kindesbeinen aufgewachsen, durch alle, einem solche Geschlechte entsprechenden, ehrhaften Thaten bewiesen haben dass wir unserer Vorfahren gegenüber nicht missrathen sind. Und zwar so wenig, dass was wir sind und welchen Geschlechtes Sprosse und womit wir uns berühmt machten, uns der weiseste und grosse Wertschätzer der Tugend, der Kaiser, bezeugte.“

www.dacoromanica.ro

Avînd de la el dreptul de a da diplome de nobleță, vede la Curtea regeluĭ Polonieĭ pe poetul și musicantul Ciprian. Ĭĭ dă decĭ „comoara și semnul stemeĭ noastre moștenite de la strămoșĭ". Și aicĭ vine acum descrierea eĭ:

„Și anume: un scut de aceiașĭ lungime și lățime, împărțit în patru părțĭ egale; în cea stîngă de jos, în cîmp alb saŭ de argint să fie pus un pește Chrysophris, în mărime și coloare naturală, ținînd în gura deschisă un inel de aur, cu un mărgăritar. Coada peștelui trebuie să fie întoarsă în jos, către partea interioară a scutuluĭ, iar capul să fie ridicat în sus. Partea din dreapta sus a scutuluĭ trebuie să aibă, tot în cîmp alb orĭ de argint, o sfîntă biserică de coloare albastră cu ușĭ negre. Partea de jos în dreapta și partea de sus în stînga trebuie să cuprindă, în cîmp galben saŭ de aur, cea stîngă: un dafin cu o rădăcină de coloare și mărime naturală, al cărui trunchiŭ îl înfășură un șerpe verde cu pete albastre, avînd capul către interior întors, iar coada către exteriorul scutuluĭ. Din potrivă, partea din dreapta jos trebuie să cuprindă un leŭ roșu, cu ghiare roșiĭ saŭ argintiĭ, cu limba scoasă afară și coada în sus îndoită pe spate, ca și cum el ar voi să sară în afară. De-asupra scutuluĭ este vechea Coroană grecească și un coif deschis și, în cercul scutuluĭ, devisa, scrisă cu litere marĭ de aur: Σάμος ὀρνίτων γάλα φέρει [=Samos poartă laptele păsărilor], așa cum a înfățișat-o aicĭ mîna pictoruluĭ. Această comoară a semințieĭ noastre din vechiŭ venerate să fie îndreptățit Ciprian Sieradz a o întrebuința în acelașĭ chip cum și înnaintașiĭ noștri, noĭ înșine și toțĭ tovarășiĭ noștri de stemă am întrebuințat-o și o întrebuințăm", ba chiar cu drept ereditar, fiind privit ca „un coborîtor din Heraclizii Vasilicĭ, și, încă de la început, să se poată numi Heraclid Vasilic". Aceasta pentru „talentul săŭ de a face cele maĭ felurite poesiĭ, care aŭ fost lăudate de ceĭ maĭ încercațĭ oamenĭ". Ca *poeta laureatus*, „va putea pune pe cap o coroană de laurĭ" [1].

[1] „Das Kleinod und Wahrzeichen unseres von den Vorfahren ererbten Wappens, und namentlich: einen Schild gleicher Länge und Breite in vier gleiche Theile gegliedert; im linken unteren im weissen Felde oder im silbernen soll ein Fisch Chrysofris angebracht sein, in seiner natürlichen Gestalt und Farbe, im offenen Munde einen goldenen Ring haltend, mit einer Perle. Der Schweif des Fisches soll nach unten, gegen den Innertheil des Schildes gekehrt sein, das Kopf aber nach oben erhoben. Der rechte obere Schildtheil soll haben, gleichfalls im weissen oder silbernen Felde, eine erha-

www.dacoromanica.ro

Vom adăugi, tot după indicațiile luĭ W. Schmidt, că diploma se află și în cartea luĭ Swiecki, *Vechea Polonie,* caietul VI, p. 441.

II.

Pentru pregătirea năvăliriĭ în Moldova, Kraushar, în cartea sa polonă despre *Albert Laski* (I, pp. 48-50), publică o foarte interesantă scrisoare din Cracovia, cu data de 5 Octombre 1560 a nunțiuluĭ, episcop de Camerino. E vorba de o adunare a „ereticilor", a protestanților din Polonia, care a supărat foarte mult pe rege. Acesta află că ea s'a făcut pentru că „un oarecare Moldovean, care mult timp ceruse ajutor pe la Curțile străine pentru a relua Moldova, ce i s'ar fi răpit pe nedrept", a venit în Polonia și a mers la zișiĭ „ereticĭ", spuind că „va primi credința luterană și o va introduce în țara sa" [1]. Acolo, îndată ce-l va vedea poporul, va da jos pe Domnul ce este în Scaun și-l va pune pe dînsul în loc. „Lesne-crezătorĭ", spune regele, și după el nunciul, s'aŭ îndatorit decĭ a-l ajuta cu 500 de călărețĭ, — ceia ce nu se poate îngădui, decît cu voia regeluĭ și a dieteĭ, fără a maĭ vorbi de faptul că, Alexandru Lăpușneanu fiind „vasalul regeluĭ și al Turcilor", s'ar putea stîrni un războiŭ al regatuluĭ cu Sultanul. Cancelariul, care a plecat ierĭ din Cracovia, a luat mă-

bene Kirche blauer Farbung mit schwarzen Thüren Der untere rechte und obere linke Schildtheil aber soll, im gelben oder goldenen Felde, und zwar der linke enthalten einen Lorbeerbaum mit einer Wurzel natürlicher Farbe und Gestalt, dessen Stamm eine grüne blau gefleckte Schlange, den Kopf nach dem inneren, den Schweif aber nach dem äusseren Rande des Schildes ausstreckend umschlingen. Dagegen soll die untere rechte Seite einen rothen Löwen enthalten, mit weissen oder silbernen Krallen, mit hervorgestreckter Zunge und der Schwanz nach oben über den Rücken geschlungen, als wollte er nach auswärts herausspringen. Oberhalb des Schildes ist die alte griechische Krone und ein offenes Helm, mit im Umkreise des Schildes dem Wahlspruche mit grösseren goldenen Buchstaben geschrieben: Σάμος ὀρνίτων γάλα φέραι, so wie dies die Hand des Malers hier dargestellet hat. Dieses Kle i nod unseres altehrwürdigen Stammes soll Cyprian Sieradz zu benutzen berechtigt sein in derselben Weise wie unsere Vorfahren, wir selbst und alle unsere Wappengenossen es benutzt und benützen... Von den Heracliden, den Basiliken stammend, und, gleich zu Beginnen, ihn Heraclides Basilicus zu nennen... Seine Fähigkeit in der Schaffung verschiedenartigster Gedichte, die von den erfahrendsten Männern hervorgehoben wurden... In feierlichen Ceremonielle auf sein Haupt einen Lorberkranz aufsetzend."

[1] Traducerea luĭ Schmidt, *l. c.*: „er werde den lutherischen Glauben annehmen und einführen".

www.dacoromanica.ro

surĭ. „A spus că a trimes toată noaptea ştafete la castelanĭ şi la nobilĭ cu oprirea acesteĭ întreprinderĭ supt pedeapsă de infamie şi conspiraţie“, adăugind că „va face să se aducă înnaintea luĭ şarlatanul“ [1].

Data aceasta, fu biruit. În 1561 însă el căpătă Moldova [2].

Regele Poloniei ducea casă bună, în 1561 încă, cu Lăpuşneanu. La 18 Iulie îĭ scria pentru *trecerea sa* („transitum iterum atque iterum“) şi mersul negustorilor polonĭ moldovenĭ prin Polonia. Opriţĭ din causa tulburărilor („exortis în Valachia motibus“), eĭ fuseseră lăsaţĭ liberĭ pentru ca acum să se închidă iarăşĭ calea lor; regele, din parte-ĭ, se plîngea de oprirea „Armeanuluĭ săŭ“ („Armenus noster“), care, dacă a făcut ceva răŭ, să fie judecat. Curioasă e scrisoarea din 7 August „1562“, în care e vorba de „trecerea Seninătăţiĭ Tale prin regatul nostru în aceste ţerĭ“ („de transitu Serenitatis Vestrae per regnum nostrum in istas ditiones“), de ajutorul oferit contra Muscalilor, de „tunurile oprite Seninătăţiĭ Voastre anul trecut în regatul nostru“ („de bellicis tormentis, Serenitati Vestrae anno superiore in regno nostro interceptis“) şi a căror urmărire află greutăţile obişnuite la graniţă [3].

Cu Despot încep relaţiile numaĭ după recunoaşterea de către Sultan [4]. La 18 Iulie 1562 se scria acestuia că în adevăr s'aŭ oprit niştе negustorĭ ce mergeaŭ la Moscova pe vremea scoaterĭ luĭ Alexandru din Domnie („quo tempore, pulso Alexandro Pa-

[1] „Der Kanzler sagte, er habe die ganze Nacht hindurch an die Schlosser und an den Adel Stafeten entsandt mit dem Verbote dieser Unternehmung bei Infamie und Verschwörungsschuld, der man sich hier fürchtet. Endlich sagte er, er, werde diesen Gauner vor sich bringen lassen.“

[2] La 1-iŭ August 1562 (!) regele scrie din Vilna despre lupta între Alexandru şi Despot; Menckenius, *Sigismundi Augusti Epistolae, legationes et responsa*, Leipzig 1703, in 8⁰ mic, pp. 7-8.

[3] *Ibid.*, pp. 6-7 şi 20-1.

[4] Polonĭ carĭ-l ajutaseră în 1560 trebuiră să fugă în Ardeal; Hubert Languet, *Epistolae*, II, pp. 101-2; 15 Februar 1561: „Poloni qui se adiunxerant illi impostori Despotae Sami adversus Vaivodam Moldaviae, sunt omnes proscripti et militant regulo Transilvaniae“. Languet scrie din Wittenberg, la 9 Novembre 1560, despre tentativa acestuĭ „fantast“: „iste phantastus Iacobus Demarchetus, Despota Sami“, de a strînge cîteva miĭ de ostaşĭ polonĭ şi ungurĭ contra luĭ Alexandru, — care poate avea 30.000 de ostaşĭ, —în unire cu „iste miser adolescens Albertus Laski, filius Hieronymi“ (II, p. 71). Cf. şi Hasdeŭ, *Archiva Istorică*, I², pp. 29-30.

www.dacoromanica.ro

latino, Valachia motibus domesticis laborabat"); aflînd de la Domn că eraŭ mărfurĭ pentru tribut („quae ad persolvendum Serenitati Vestrae debitum tributum pertinent"), le-a liberat [1]. La 18 August se primise înștiințarea întăririĭ („de Despote Valachiae Palatino...: esse illi suoque maximo assensu eius provinciae praefecturam assignatam"). Prietenia aceluia i-a fost până acum indiferentă, neștiind cu cine va ținea; acuma însă o va cultiva, dacă și Despot va face așa. Căcĭ el începe a prigoni pe aceĭ Polonĭ cari-l opriseră odată a trece după ordinele regeluĭ, — ceia ce-l supără [2].

Data de April 1563 se înseamnă pentru scrisoarea regeluĭ către Despot însuși, care-ĭ vorbia de pregătirĭ ale unor particularĭ polonĭ contra luĭ, asigurîndu-l că s'aŭ luat și se vor lua măsurĭ, nevroind să strice pacea cu nimenĭ, dar invitîndu-l să o ție și el după făgăduielile făcute prin solĭ la Vilna [3].

Cu privire la această Domnie scurtă maĭ avem cîteva scrisorĭ încă neîntrebuințate. Dintr'o scrisoare a unuĭ oarecare Plaza către cronicarul și episcopul Martin Kromer, datată Cracovia, 15 Februar 1563, vedem plecînd, cu o zi înnainte, 300 de oamenĭ aĭ luĭ Lacki, între eĭ Nemțĭ, Moldovenĭ, cu tobe, cu stema imperială pe cele două steaguri marĭ; și Mitru Vișnievițchi — asupra acestuĭ nepot de fiică al luĭ Ștefan-cel-Mare v. memoriul mieŭ despre Ucraina, în „Analele Academieĭ Romîne" pe acest an — „se află undeva, nu departe de Moldova, cu cîteva miĭ, în campanie" [4]. Peste puțin, din Piotrkow, 11 April, regele Polonieĭ făcea să se caute *actul de închinare al Moldoveĭ* [5] (la 7 ale luniĭ Lask era acolo [6]), precum la 3 Iunie, dînd instrucțiĭ soluluĭ săŭ în Turcia, el făcea să se scoată din Vistierie („ex thesauro nostro") tratatul cu Petru-Vodă Rareș [7].

[1] Pp. 5-6 Cu data de „1552".

[2] „Affertur enim ad nos eum privatis in sermonibus pericula subditis quibusdam nostris minitari consuesse..., quae res sane est nobis permolesta". E vorba și de mărfurile din Moscova și de Armeanul Toctamiș, dator Sultanuluĭ; *ibid.*, pp. 36-8.

[3] *Ibid.*, pp. 153-4 (din Piotrkow).

[4] Grabowski, *Antichități polone*, II, p. 144.

[5] V. Schmidt, după o carte a luĭ Rogalski I, p. 737. Acelașĭ are (I. p. 733) felicitările luĭ Ferdinand I-iŭ, către Despot (3 Februar 1562). V. Hurmuzaki, II [1], p. 396.

[6] Iorga, *Nouveaux Matériaux*, pp. 64-5.

[7] Menckenius, *o. c.*, p. 253.

www.dacoromanica.ro

Din Grodno, la 15 Maiŭ 1563, regele-ĭ scrie luĭ Despot pentru a se plînge că, murind la el un frate al luĭ Ştefan Hriskowicz din Minsk, dregătoriĭ de Cotnarĭ aŭ sechestrat pentru Domnie marfa luĭ, „iure caduco“ [1]. Iar la 3 Iunie, din Wilna, îĭ recomanda pe trimesul săŭ la Poartă, Gheorghe Iaszlowiecki [2].

Răscoala izbucni în acest an. Plaza scrie luĭ Cromer, din Cracovia, la 20 August, că toţĭ se bucură pentru moartea „fratelui luĭ Despot“. Despot însuşĭ voise să iea pe fiica luĭ Martin Zborowski, Cristina. Viitorul socru plecase chiar cu mireasa spre Moldova, şi el se găsia atuncĭ „undeva, dincoace de Lemberg [3]“. În Septembre, la 3, şi tot din Cracovia, acelaşĭ corespondent pomeneşte scrisoarea prin care Despot, ajuns la desnădejde, mărturisia luĭ Laski că vede în nenorocirea sa pedeapsa dumnezeiască pentru că n'a fost recunoscător faţă de acesta; cerînd să fie ajutat, oferia în schimb 200.000 de galbenĭ şi toate giuvaierele sale [4].

În acest moment regele se gîndia că ar putea încă să biruiască Despot, cu care negocia un tratat formal. Din Vilna, la 22 Septembre, el îĭ scria pentru această reînnoire a vechilor învoielĭ („vetera pacta et foedera regni nostri cum terris Moldaviae“), aşa cum însuşĭ dorise prin soliĭ trimeşĭ la dieta din Piotrkow. Delegaţiĭ regalĭ, Gheorghe Iaszlowiecki, castelan de Cameniţa, şi Matiaş Gorecki, secretariŭ regal şi „notariŭ al oştiriĭ campestre“, fuseseră opriţĭ de „începutul mişcăriĭ“ („motibus quibusdam istis exorientibus“); aŭ însă ordin a-şĭ urmà drumul după restabilirea liniştiĭ, — căcĭ, după obiceiul săŭ, ţine mult la tratat. Din scrisoare aflăm şi originea pe care Despot însuşĭ o atribuia răscoaleĭ: „poftele şi uneltirile“ („studia ataque conatus“) ale luĭ Vişnievieţchi. Regele, solicitat, arată că l-a îndemnat la linişte, dar că astfel de lucruri se pot face şi fără ştirea sa la hotarul uneĭ ţerĭ marĭ, de oamenĭ cari aŭ rosturĭ şi aiurea [5].

Ştirile luĭ Plaza urmează. La 17 Septembre el arăta că Domnul Moldoveĭ — acum Tomşa — a prins pe Vişnievieţchi şi că sta-

[1] Menckenius, *o. c.*, p. 232.

[2] *Ibid.*, p. 257.

[3] Grabowski, *l. c.*, p. 144.

[4] *Ibid*, p. 446.

[5] „Qui, ut corporibus suis intra unius Imperii fines non continentur, ita cupiditatibus suis ultro citroque evagantur“; Menckenius, *o. c.*, pp. 445-7.

www.dacoromanica.ro

rostele Rusieĭ l-ar fi sfătuit să nu se grăbească a-l da Turcilor, dacă vrea pace cu Polonia —, *explicaţia execuţieĭ luĭ maĭ tărziĭ.* După alţiĭ însă, Vişnievieţchi ar fi scăpat, rănit, cu alţi patru. „Laski a ocupat Hotinul, dar locuieşte însuşĭ la Cameniţă"; alţiĭ pretind însă că a ieşit cu oaste. Pentru „oameniĭ cumiinţĭ", „afacerea Laski" e foarte neplăcută: „după ce a risipit ce era al luĭ, aleargă după lucru străin", şi, ca şi Vişnievieţchi, expune Polonia unuĭ atac turcesc. La 29 Decembre corespondentul ştia însă că Laski a cerut regeluĭ să poată merge la Varşovia, iar Vişnievieţchi ar fi murit încă la Dunăre [1].

III.

Cartea luĭ Kraushar cuprinde însă şi alte acte privitoare la Albert Laski în legătură cu aventura luĭ Despot.

Sultanul ştia de sprijinul polon pe care-l avuse aventurierul, detronat acum şi ucis. Un sol turc, Ibrahim-beg, se plînsese din partea luĭ că nu s'a pedepsit cum trebuie, cum era porunca, pribeagul moldovean Drăgan, care a fost, de fapt, „hăcuit ca o varză" [2].

Din Bieletz, la 23 Iunie 1564, se trimete iarăşĭ la Poartă Gheorghe Iaszlowiecki cu explicaţiĭ. Laski, se spune în ele, ţine de fapt Hotinul; dar el n'are nicĭo posesie în Polonia, ci în Ungaria. Cînd a fost îndemnat de rege, de cîte orĭ pribeagul a venit la rudele sale din regat, să lase cetatea orĭ să se înţeleagă cu Domnul, — Alexandru-Vodă, restituit în Scaun, — potrivit cu pacea pe care Polonia o are cu Imperiul Otoman şi cu Moldova, i s'a răspuns că Hotinul n'a fost luat cu sila orĭ prin înşelăciune, ci dat de către Despot, pentru serviciĭ [3].

Despot a fost „Domn legitim al Moldoveĭ": Sultanul i-a dat doar steagul de întărire. Aflîndu-se acum de la solul Ibrahim că Poarta priveşte aceasta ca o jignire, i s'a scris luĭ Laski să dea neapărat Hotinul luĭ Alexandru saŭ să plece din Polonia şi

[1] Grabowski *o. c.*, II, pp. 427-8, 452. Se auzia că va veni ca Domn tot Alexandru.

[2] „Die Hinrichtung an diesem Dragan geschah auf der Richtstätte so fahrlässig, dass man ihn so zusammenhackte wie einen Krautkopf"; p. 162, nota 8.

[3] Actul danieĭ trebuie să fie contemporan cu acela din 15 Ianuar 1563, care-ĭ asigură moştenirea Moldoveĭ (Hurmuzaki, *Supl.* II[1], pp 222-3, no. CXIV).

www.dacoromanica.ro

să nu mai revie. Acum el a răspuns, printr'un om al lui, că pentru a face voia regelui, va restitui cetatea, și aceasta se va fi și făcut [1].

Din Moldova probabil, un Ahmed, capugibașă („Akapri-Bascha"), scrie și el, arătînd lui Iaszlowiecki că Voevodul moldovenesc știe bine ce putere de a „îndupleca" pe Laski are regele Poloniei, căruia acela-i „este supus"; cere deci să-l aducă a nu tulbura pacea, pe care, din partea lui, Domnul o va ținea [2].

Avem apoi scrisoarea regelui către Alexandru-Vodă. E datată din Lublin, Septembre 1564. Sigismund-August, răspunzînd, își manifestă mirarea pentru scrisoarea primită. Nu e adevărat că el a făcut pe Laski să se sustragă trecînd la Împărat ori aiurea, ci el s'a dus de sine la acesta, care-i e stăpîn și de la care ține Käsmark și alte posesiuni, „unde locuiește". De vestea că Laski, întorcîndu-se, a strîns oameni și averi și vrea să năvălească, n'a auzit nimic, și nu merită a fi bănuit [3].

Se știe [4] că în Maiu 1564 încă fuseseră tăiați în Polonia „rebelii" Ștefan Tomșa, fost Domn de răscoală în Moldova, Spancioc și Moțoc. Dar tulburările din partea aceia tot nu încetau. Avem o scrisoare din 25 Maiu 1565 a lui Lăpușneanu față de rege. Îl mulțămește pentru că a dat poruncă la hotare să nu se mai adăpostească pribegi moldoveni, ci să fie goniți sau tăiați. Până acuma dregătorii de la margine însă îi țineau la dînșii, pe cînd în tratat e scris că trebuie ca vecinii să-și fie „prieteni prietenilor și dușmanilor dușmani". E adevărat că, „din inimă curată și statornică și din bună prietenie" [5], au fost tăiați Tomșa, Moțoc, Spancioc „și alții", pentru care lucru Vodă mulțămește regelui, „ca părinteluĭ mieu îndurător și celui mai mare binefăcător", căci „i-a făcut o mare ușurare de către dușmanii lui". Dar iată că apar alții. „După aceia s'a apucat iarăși ticălosul de Pașco [și cu unul] din Casa Pialowski să stîrnească ceartă între țerile noastre"; Herburt, staroste de Bar, observator cinstit al păcii, îl prinde și-l trimete la rege. „Pe urmă s'a pornit un al doilea cu numele

[1] Pp. 65-7.
[2] P. 68.
[3] Pp. 68-9.
[4] Hurmuzaki, *l. c.*, p. 238 și urm.
[5] „Mit reinem und standhaften Herzen und der guten Freundschaft wegen."

www.dacoromanica.ro

de Șapir *(sic)*, care și el voià să se lupte, și nu i-a ajutat Dumnezeŭ nicĭ luĭ", și, adaugă el în legătură cu aventura cunoscută a luĭ Bogdan-Vodă venit prin Ardeal, în April 1565 [1], „aŭ alergat și alțiĭ, cari aŭ fugit din țara Mărieĭ Tale în Țara Nemțească, și și-aŭ ales acolo ca Domn pe un ticălos anume Bogdan, și desertorĭ nemțĭ s'aŭ strîns laolaltă cu alțĭ nemernicĭ, și aŭ voit să vie asupra noastră" [2].

Din cartea luĭ Malinowski, *Pamietniki odawnej Polsce* (1847, II, p. 105), știm ce s'a făcut cu „Pialowski", care e, de fapt, Piatkowski, și cu Pașco, Pavel Pașco, candidatul de Domnie, „domnișorul". Cardinalul Commendone scrie la 16 Mart 1565 cardinaluluĭ Borromeo: „Aicĭ aŭ prins pe noul Voevod și împreună cu el pe nobilul Piatkowski. Ierĭ aŭ decapitat pe Valah. Avea 26 de anĭ, și-l chema Pavel Pasko".

Uneltirile luĭ Laski urmară însă și maĭ departe. La 21 Octombre 1568 încă regele răspundea Sultanuluĭ, care-ĭ trimesese printr'un sol, Hasan-Ceauș, treĭ scrisorĭ contra uneltitoruluĭ. El asigură că a dat ordin acestuia să nu maĭ atace Moldova și să oprească la hotar „pe oamenĭĭ fără astîmpăr" [3] („homines inquietos"), de orĭunde, cari și-ar pune în minte aceasta.

Petru Zborowski merse atuncĭ la Poartă, unde află că Turcĭĭ fac un *casus belli* din atacul Moldoveĭ, al cărĭĭ Domn a primit însă instrucțiĭ de a păstra pacea cu regatul. Trecînd prin țara luĭ, solul a fost primit bine; în cele cîteva zile ce le-a stat acolo, a arătat boierilor că-și fac răŭ tot lor cu atîtea pîrĭ la Poartă, căcĭ „Sultanul nu poate pedepsi doar pe rege, și numaĭ lor li tot ieа banĭ Vizirul". Astfel se face învoiala de a se înțelege între sine prin „oamenĭ bunĭ" de ambele părțĭ. Se și trimete un

[1] Iorga, *Pretendenți domnești*, în „Analele Academieĭ Romîne", XIX, p. 213 și urm.

[2] „Hierauf hinwieder unterfing sich dieser schlechte Kerl Pasko [und einer] aus dem Hause Pialowscki (Pyalowski), mit dessen Hilfe er Streit zwischen unseren Landen erregen wollte... Und nach ihm unterfing sich ein zweiter, Namens Szapir: auch der wollte kämpfen, auch ihn half Gott nicht. Und es liefen noch Andere hinzu, welche aus Ew. K. M. Landen nach Deutschland flohen und sich dort einen Kerl, Namens Bogdan, zum Wojewoden wählten, und deutsche Überläufer klumpten sich mit anderen Kerlen zusammen und wollten über uns". Pp. 70-1.

[3] *Ibid.*, p. 10, nota 13. E vorba apoĭ de pagubele făcute la Oceacov în urmărirea Tatarilor [Documentul și în „Acte ale tribunalelor regionale din vremea Republiceĭ polone", Lemberg, II, pp. 78-9.]

www.dacoromanica.ro

om la rege, și Zborowski observă: „Destul li-a curs apă pe gît, și sînt storși până la măduvă [1]".

Se știe că mai tărziu istețul și elegantul aventurier trecu la Paris, unde introduse pe Cercel în lumea apuseană, care-l îndrăgi îndată. Un raport al lui Lippomano [2], agentul venețian (18 April 1574), îl arată întors de acolo. Se dă drept îndeplinitorul testamentului unui părinte căzut în lupta cu Turcii. În Franța a căpătat 50.000 de franci — i s'ar fi dat 100.000 de ar fi rămas — și scrisori către Vizir pentru a fi făcut Domn al Moldovei; dar regele său nu-l lasă. **N Iorga.**

[1] *Actele* citate, pp. 67-8, an. 1568.

[2] *Ibid.*, pp. 262-4: „Während seines Aufenthaltes in Frankreich haben ihm beide Königliche Majestäten an den Gross-Vezier Briefschaften eingehändigt, worin ersucht wurde, ihm mit der Investitur in der Moldau zu bedenken; er habe vor nicht langer Zeit mit dem Könige über diesen Gegenstand gesprochen, doch beabsichtige der König nicht einen Krieg zu führen, weder mit den Türken, noch mit den Moskowitern... Doch alles dieses genügt dem Wojewoden nicht, anlässlich der grossen Kosten die er bei Erhaltung seines Hofstaates zu tragen habe"; traducerea lui W. Schmidt, — de unde am luat și traducerea celorlalte izvoare..

Satul și biserica din Iepureni, județul Iași.

Cine pornește din satul Țipileștii, tăind de-a curmezișul prin arături muchile de dealuri pornite spre apa Jijiei, de pe a Cazaculuĭ, într'o înfundătură vede ca'n palmă satul Iepurenii, căruia sătenii îi mai zic și Iepurenii-Izvoarăle [1], apărat din toate părțile, dar mai ales din spre Apus-Miazănoapte, de „dealul lui Dumnezeŭ", care cu fruntea-i pleșuvă străjuiește până departe acel șes al Jijiei.

Mai înnainte, cum și după anul 1833, făcea parte din ocolul Copoului [2], spre deosebire de cellalt din ocolul Jijiei [3], căruia i s'a și spus din vremuri îndepărtate Iepurenii de pe Jijie [4]. Însă, pe cînd acesta e așezat pe șesul neted al apei, care nu cunoaște alte bariere decît cele două șiruri de dealuri pe d'innaintea cărora curge de la obîrșia ei, înspumată de furie mai ales primăvara, cel despre cari voim să ne ocupăm, presărat pe dîmburile unei întundături de dealuri, n'are altă perspectivă

[4] De la 1617, se pomenește de un act de danie făcut «călugărilor de la mănăstirea Sf. Sava din Iași» pentru «trei fălci de vie cu prăvălie *în podgoria Iepurelui, între viile Iașului*»; Hasdeŭ, *Arch. Ist.*, I², p. 19. Nu știm însă de-ar avea vre-o legătură «podgoria Iepurelui», cu Iepurenii noștri, de și știm că și aceștia n'aŭ fost lipsiți de vii.

[2] V. T. Codrescu, *Uricariul*, VIII, p. 56.

[3] *Ibid.*

[4] Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*; cf. documentul din 7154, vol. III, p. 97 cu cel din 7166, vol. IV, pp. 129-30.

www.dacoromanica.ro

decît încercuirea de smîrcurĭ golite pănă la pămîntul galben în cea maĭ mare parte a anuluĭ.

E posibil ca între aceste dealurĭ să fi suferit înfrîngerea Hînțeștiĭ, cînd, la 1671, s'aŭ ridicat, cu toțĭ Orheieniĭ și Lăpușneniĭ, contra luĭ Duca-Vodă [1], maĭ ales că, orĭ de cîte orĭ este vorba prin documentele timpuluĭ acestuia, de ceĭlalțĭ Iepurenĭ, maĭ întotdeauna sînt zișĭ Iepureniĭ de pe apa Jijieĭ [2].

*

Pe la începutul celeĭ de-a doua jumătățĭ a secoluluĭ al XVIII-lea, după ce Grigore Calimah-Vodă primise caftanul [3] de mucarerul cel mare [4], adecă de treĭ anĭ de domnie,—Capugì-Basa, trimisul Sultanuluĭ, întrebînd pe boierĭ „de sînt mulțămițĭ de Domnul lor, părăsise Iașul, petrecut de Vodă „cu mare cinste și alte daruri multe", pentru ca, peste cîteva lunĭ, să fie mazilit [5]. Între aceste evenimente, în satul Iepureniĭ, pe locul bisericiĭ de astăzĭ, se lucra de zor la sfîrșitul alteia, care probabil că era de lemn, pentru ca în luna luĭ Decembre, la 10, în acelașĭ an 1763 [6], să se sfințească lăcașul cu hramul Sfîntuluĭ Vasile [7]. Locul unde a fost pristolul bisericeĭ vechĭ, care nu-ĭ decît la doĭ pașĭ departe de pridvorul celeĭ actuale, se cunoaște și astăzĭ printr'un semn deosebit de îngrijit.

Printre ostenitoriĭ cari aŭ ajutat la ridicarea vechiuluĭ lăcaș, cunoscut nouă pănă acum, din acest sat, găsim și pe preotul Dumitru [8]. Negreșit că tot el trebuie să fi fost și îngrijitorul sufletesc al sătenilor din Iepurenĭ pe acea vreme; iar ca zugrav a fost un oarecare Toader [9].

De la acest zugrav, dacă nu și de la vre-un ucenic al luĭ, de sigur că avem și pomelnicul de lemn, care abia de-șĭ maĭ ține zilele, scăpat ca prin minune de un inimos seminarist, pomelnic cu începutul că această biserică din „Ipurianĭ", s'aŭ sfințit „în zilele prè-luminatuluĭ nostru Domn Teodor" la anul „7271",—adecă în timpul Domnieĭ luĭ Ioan Calimah, pe cînd la acest an domnia fiul săŭ Grigore Calimah, în favoarea căruia bătrînul îșĭ părăsise

[1] Neculce, II, p. 198.

[2] Ghibănescu, *o. c.*, V, pp. 106-9, 324; IV, pp. 130, 149, 151. Pe cînd aĭ noștri sînt citațĭ simplu. Așa într'un document din 7161 (=1653), Septembre 14, în care sînt citațĭ ca martorĭ «Floria de Tătăreanĭ și Gavril și Ionașco de acolo și *Toader de Epureanĭ și Vasili și alțiĭ*: *Vasilie de acolo* și Micul din Crăniceanĭ și Simion și Gligorașco de acolea». Nu maĭ poate încăpea nicĭo îndoială că-ĭ vorba despre Iepureniĭ-Izvoarele, de oare ce și ceĭlalțĭ marturĭ citațĭ nu sînt decît din localitățĭ din preajma accstuĭ sat, ca Tătăraniĭ și Cîrniceniĭ. Cf. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, III[1], p. 30.

[3] Ienachi Kogălniceanu, în *Letopisețe*, III, p. 249.

[4] Nu numaĭ ca să nu meargă la Poartă, după ce trecea un an saŭ doĭ, ca să-șĭ capete înnoirea Domnieĭ, ca o milă împărătească, ci și de frica lăcomieĭ Vizirului, Domnul cerea de bună voie firmanul înnoiriĭ. Și, pe lîngă înnoirea care se făcea cu multă cheltuială după fiecstecare treĭ anĭ și se numia mucarerul cel mare, maĭ era și altă înnoire pe tot anul, care se chema mucarerul cel mic, făcîndu-se cu mult maĭ puțină cheltuială. V. și *Descrierea Moldoveĭ* de Dimitrie Cantemir.

[5] Ienachi Cogălniceanu, *l. c.*, pp. 249-50.

[6] V. aicĭ, Inscripțiĭ pe un pomelnic.

[7] V. aicĭ, Insemnările de pe cărțĭ.

[8] *Ibid.*, Inscripția de pe pomelnic.

[9] *Ibid.*

www.dacoromanica.ro

Scaunul aproape cu treĭ anĭ în urmă[1]. Aceasta cred că provine de acolo că Ioan Callimachi, tatăl, avuse timpul de a fi cunoscut, iar, cînd s'a făcut înlocuirea, nu era alt ceva decît o schimbare în familie, și, noul Domn fiind tot un Callimachi, era decĭ foarte ușor a se continuà cu pomenirea numeluĭ luĭ Ioan-Vodă, maĭ ales că, după urcarea fiuluĭ săŭ în Scaun, bătrînul a maĭ stat cîtva în Capitala Moldoveĭ, pănă să plece la Constantinopol. De almintrelea parcă și cronicarul este în acelașĭ sentiment, de oare, ce după mazilirea luĭ Grigore Callimachi, încheie: „Domnia acestuĭ Domn aŭ fost șease anĭ *cu a tătîne-săŭ* [2]". Pe pisanĭa bisericiĭ din Bucium, încă se pomenește numele. luĭ Ioan Calimah, de și s'a zidit în timpul Domnieĭ fiuluĭ săŭ [3].

La 1797 găsim, că preotul Apostol și cu tovarășul săŭ Nichita (?) strîngeaŭ banĭ de la sătenĭĭ din Iepurenĭ pentru cumpărarea uneĭ leturghiĭ [4], cum poate și pentru alte cărțĭ.

De la biserica veche, nu ni s'a păstrat decît un epitaf slavonesc. Zidirea de astăzĭ este datorită unuia din familia boerească a Cazimireștilor [5], și anume Căminaruluĭ Panaiti Cazimir, pe care, în tovărășia Căminaruluĭ Ienachi Pruncu, îl vedem că în 1813 cumpărase de la Domnie veniturile vămiĭ [6].

Se și zicea „biserica luĭ Cazimir" [7], nu pentru că, stăpînind, Iepurenĭĭ [8], el ar fi contribuit cu ceva, ci pentru faptul că luĭ i se datorește ridicarea bisericiĭ, în proporțiile 'n care se află astăzĭ, cum numaĭ unuĭ proprietar îĭ dădea mîna să facă.

Tot el, împreună cu soția sa Maria, dăruiește bisericiĭ nouă și cu hramul schimbat — al Buneĭ Vestirĭ — sfintele vase cu data de 1805, apoĭ un chivot [9] și o Evanghelie de Sibiiŭ [10]. Dacă pănă la 1806 „Vasile Teslaru aŭ lucratŭ ăcastă sf[î]ntă beserică pănă în sfărșitŭ [11]", plecînd de la data de 1804 [12] a clopotuluĭ mare putem încheia cum că urzirea eĭ a durat între acești anĭ; iar de Buna-Vestire a anuluĭ 1806 biserica trebuie să se fi sfințit.

În luna luĭ April, la 27, în anul 1835, preoților, cît și locuitorilor din Iepurenĭ li se aduceaŭ la cunoștință printr'o publicație

---

[1] V. Ienachi Cogălniceanu, *l. c.*, p. 249.
[2] *Ibid.*, p. 250.
[3] În manuscrisul mieŭ de «Inscripțiĭ».
[4] V. aicĭ, Însemnările de pe cărțĭ.
[5] Din Cazimireștĭ maĭ cunoaștem pe Petrachi Cazimir, care pe la 1797 era Sluger, apoĭ Stolnic. În 1814, găsim că i se plătiaŭ dobînzile pentru 15.000, leĭ, de oare ce împrumutase Vistieria, iar în calitate de Mare-Spătar este așezat sameș, «ca un ispitit, cercat și cu vrednicie și de toată credința» (Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, pp. 477 (161), 487 (180), 509-10 (205), 599; II, pp. 138, 155. V. și C. Erbiceanu, *Ist. Mit. Mold.*, p. 156). La 1827 era mort (T. Codrescu, *Uricariul*, VII, p. 164). Apoĭ maĭ cunoaștem pe Grigore Cazimir, căruia i se ținea în condica domnească «socoteala de luat și dat» (Iorga, *o. c.*, II, p. 49 (104), pe Răducanu Cazimir,—Iordachi Cazimir, fiind în viață pe la 1827, pe cînd «Serdarul Ioan Cazimir» era mort (Codrescu, *o. c.*, pp. 142, 146 și 165). Nu știm însă gradul de rudenie între eĭ.
[6] Iorga, *o. c.*, II, p. 136.
[7] V. aicĭ Însemnările de pe cărțĭ.
[8] V. Codrescu, *l. c.*, pp. 254, 359.
[9] V. aicĭ, Inscripțiile bisericiĭ.
[10] *Ibid.*
[11] *Ibid.*
[12] *Ibid.*

www.dacoromanica.ro

domnească, trimeasă de almintrelea în tot cuprinsul Moldoveĭ următoarele măsurĭ.

Maĭ întâiŭ se constată „că strădaniile noastre“ „ca să vă facă cît s'ar putia maĭ fericiţĭ“ „cu voinţa Celuĭ de sus n'aŭ rămas zădarnice, dovadă... stărpiria lăcătorilor de răle“. Apoĭ se arată lipsa „în care v'am găsit, sporiul ci să prevede din înbielşugatile arăturĭ şi sămănăturĭ de toamnă, după stăruitoarile măsurĭ priimite de noĭ în vreme, şi în sfârşit gospodăriască petrecere, după povăţuirile ce v'am dat; toate aceste măgulindu-ne“, ni vine a crede „că voĭ aţĭ primit părinteştile Noastre poroncĭ“.

2. Pentru orice fel de silnicie venită din partea vre unuĭ slujbaş, „să vă jăluiţĭ isprăvnicieĭ Ţinutuluĭ“ saŭ chiar „Departamentuluĭ din lăuntru“, „căcĭ la din protivă, vornicelul şi paznicĭĭ vor plăti grămăziĭ satuluĭ asemenea jăluirĭ cu adevărata lor avere“.

3. „Să nu primiţĭ a să amesteca în cislile banilor biruluĭ vre un felĭ de osăbite cheltuele“, căcĭ „paznicĭĭ, vornicelul vor răspunde asemene.“

4. *„Să nu lăsaţĭ vre-o Duminică aŭ praznic de cele marĭ cunoscute de sfânta noastră lege, precum în filade ce vi s'aŭ trimis maĭ înnainte anume sînt însămnate“, „căcĭ, de oriunde lipseşte frica luĭ Dumnezăŭ, lipsăsc înpreună şi toate bunătăţile“.*

5. *„Proprietarĭĭ satelor, iar, în lipsa lor, posăsorĭĭ saŭ vătajiĭ sînt datorĭ a privighè ca lăcuitorĭĭ să nu conteniască a merge în zilele de sărbătorĭ la biserică, şi, la întâmplare de neurmare, să-ĭ siliască prin mijlociria paznicilor, a vornicelulŭĭ şi a vătămanuluĭ, care maĭ întâĭ sînt datorĭ a merge la biserică pentru ca să dee pildă celorlalţĭ.“*

6. *Dacă însă şi aceştia „s'ar arăta nebăgătorĭ în samă aceştiĭ sfinte datoriĭ, stăpînul moşieĭ saŭ vechilul săŭ vor înştiinţa îndată pe Isprăvnicie;* **iar Isprăvnicia prin privighitoriul ocoluluĭ va certa la faţa loculuĭ în mijlocul satuluĭ pe asemene neascultătorĭ căte cu zăce lovituri spre pilda i îndreptare şi celorlanţĭ**[1]“.

Pe la 1851, satul Iepureniĭ eraŭ proprietatea mănăstiriĭ Neamţuluĭ, care dăruia bisericiĭ cărţĭ de ritual, strecurîndu-se printre ele şi din cele ale „obştieĭ stariţuluĭ Paisie[2]“.

De pe pietrele de mormînt aflăm că în preajma bisericiĭ, la 1832, Ghenar 20, s'a îngropat preoteasa Sofia, iar la 1878 preotul Simion[3].

Inscripţiile bisericiĭ.

Pe pomelnic.

În zile[le] prè-luminatuluĭ nostru (*sic*) Teodor s'aŭ sfinţit ăcastă

[1] Această foaie am găsit-o aruncată în podul bisericiĭ, cum, de almintrelea, e aruncată maĭ toată arhiva.

[2] V. aicĭ, Însemnările de pe cărţĭ.

[3] V. aicĭ, Inscripţiile bisericiĭ.

www.dacoromanica.ro

biserică din Ipurianĭ, velt. 7271 [=1763], în luna luĭ Dechemvre, 10, zile.

Ioan, Zoița, Mătină(?), Anița cu tot niamul; Dănălache, Năstasi, cu tot niamul; Gligoraș, Neculaĭ, Ștefana, cu tot niamul; Iftodi, cu tot niamul; Andreĭ, Ursache, Ioana, cu tot niamul; Ghiorghii, Bălașa, cu tot niamul; Ștefan, Maria, cu tot niamul; Andronache, Safta, cu tot niamul; Dumitrache, Manolache, Ioana, cu tot niamul; Lupul, cu tot niamul; Safta, cu tot niamul; și ostinitoriĭ, D[o]mnul să-ĭ păzască pre dînșiĭ: ereĭ Dumitru, Nastasi, Vasili, Safta, cu tot niamul, Toader, zugrav, cu tot niamul; Pavel Ion, cu tot niamul; Vasile, Dumitru..., iar Rucsanda, Pavel, Ioniț[ă], Ilena.

Pe întăiul clopot „1804".

Pe cel mic „H. K. Rijov".

Pe un disc:

Acest s[fănt] discopotir, sviazd[ă][1] și lingur[ă] s'aŭ făcut de robiĭ luĭ D[u]mnez[ă]ŭ Panaite Cazimir, Marie, soția, și Elisavet monah[ia]; 1805.

Pe potir:

Pomenește D[oa]mne, pre robiĭ tăĭ Panaite Cazimir, pre Marie, soția dum[is]ale, și pre Elisavet monahie (spre veĉnica lor pomenire).

Pe un chivot de argint:

Panait Cazim[ir] Cămăr[aș], cu soția sa, Maria Cazim[ir]: 1808, Catrin[a] (?) Elisavet[a], monahi[a] Xenia monahi[a].

Pe tartajul uneĭ Evangheliĭ de Sibiiŭ din 1806, împodobit și cu argint:

Pomenește, D[oa]mne, pre robiĭ tăĭ Panaite, Maria, cu tot niamul; 1811.

Pe ușa bisericiĭ:

Vasile Teslaru aŭ lucratŭ ačastă sf[î]ntă beserică pănă în sfărșitŭ; 1806.

Pe o piatră de mormînt:

Supt ačastă piatră odihnește robiĭ luĭ D[u]mnezeŭ priauteasa Sofie, 1832, Ghenar 20, cu fiĭ săĭ Feodur, Iliu, Căsandra, Io[a]na... [și] tot [niamu]...

Pe alta:

Supt ačastă petră... [zace]... priautu Simion (?), 1788.

Se află și un aier slavonesc, de sigur că de la biserica veche.

Însemnările de pe cărți.

Pe o Liturghie de Iași din 1794:

Ačastă sfântă liturghie iaste cumpărat[ă] de satul Epureni, și s'aŭ dat biserici de poman[ă], la hramu Sfântuluĭ Vasile, totŭ la Iepureni, și să nu îndrăznească (*sic*) nimine a o înstrăina de la

[1] Stea.

www.dacoromanica.ro

bisiarică, că esti dreptă a satuluĭ; şi amŭ datŭ 11 leĭ pe dănsa, şi amŭ fostŭ noĭ ostinitor[ĭ], noĭ de amŭ strănsŭ bani:

ere[ĭ] Apostol; ereĭ Nechita (?); 1797, Maiŭ 23 (?).

Acestă liturghi (*sic*) esti a satul[uĭ] Eporenĭ, la bisărica luĭ Cazimir, o cumpărat-[o] satol (*sic*), pentru sufletul lor.

Pe un *Evhologhion* de Bucureştĭ, 1808:

Acest Molitevnic este rămas de la S[finţia] S[a] parintile prot[o]ereŭ Mihălachi iconom, şi dat la bisărica cu hram[u] sfănt[uluĭ] mareluĭ iera[r]h Necolaĭ din sat[u] Zahorna, de fiul Sfin[ţiiĭ] Sali, dum[nea]luĭ Crucer Iordachi Profiriu, după trĭĭ zili...; Avg[u]st 1840.

Pe un *Octoih* de Neamţ, din 1836:

Aciast Ohtoic s'a dăruit d[e] sf. părintele arhimandritŭ şi stareţŭ sf. mon[as]terĭ Neamţu i Săcu la bisareaca (*sic*) cu hramu Buna-Vestire, din satu Epureni, propietao a sf. mon[asti]rĭ Neamţu, ca să fii spre trebuinţa bisăricască; iarŭ cine va îndrăzni a o înst[r]iena din acè bisărică, să fii supt neblagoslovenеia Maiceĭ Domnoluĭ şi neertat de Dumnezăŭ şi de toţĭ sfinţiĭ până când o va întorce (*sic*) iarăşĭ la locul săŭ; 1851, Dech[emv[ri] 19.

Pe *Viețile Sfinților* pe luna Iunie, Neamţ, 1813:

Ačastă carte iaste a obştie starituluĭ Paisie.

Pe un *Ceaslov* de Braşov din 1835:

...am cunoscut, gios-iscălitul, că de cătră mine s'aŭ cumpărat [aces]t Ciaslov, ca să s[ă] ştii: am şi iscălit Zoiţa Păduri..., îl dăruescŭ Bune-Vestirĭ eŭ, păcătoasa roba luĭ D[u]mnezăŭ.

Preotul **Const. I. Bobulescu.**

DOCUMENTE.

Acte privitoare la Cîmpul-luĭ-Dragoş.

I.

† Adic[ă] eŭ Mihilachi diiaconulŭ şi eŭ, Catrina, mama luĭ Ioniţă, facut-amŭ scrisore mè la mana dumisal[e] gĭupănulŭ dumisale Păharneculuĭ, sa-mĭ dè dumnaluĭ grije fičoruluĭ meŭ şi parta, o s[u]tă de leĭ, iarŭ şes[e] serindare şi patru făi...nĭ să rămăi la dumna[luĭ], se le dè. Şi aŭ rămasŭ să dè dumn[a]luĭ gĭupănulŭ Păharneculŭ dintr'aceştĭ banĭ 100 le[ĭ], şi 7 (?) leĭ, căsŭ s'aŭ datŭ, se-lŭ grijescŭ eŭ, şi este dogri (dotri, datorie) se-lŭ maĭ grijescu.

Eŭ, Mih[a]lachi.

II.

C. 1700. † Adec[ă] Mihăilĭ, fičorolŭ Cozonie, screŭ şi mărturisăscu cu cisto zapisŭ alŭ miŭ precumŭ amu văndutŭ eŭ luĭ Toaderŭ şi

www.dacoromanica.ro

loĭ Pătraşcu partea mia toată de la Grozăştĭ dritŭ *(sic)* 9 zloţŭ bituţ de argintu, den ţarinî, de în făneţă, de sileştia satuluĭ, dentr' apă, de păduri, de totŭ locului neînprisuratŭ, nesiletŭ de neme, ci de bonă voia mia amŭ vândutŭ, să fie dreiată *(sic)* moşie loĭ Pătraşcu şi luĭ Toaderŭ şi fiĉorilorŭ, nepoţilorŭ, srinepoţălorŭ *(sic)*: neme să n'aibă puteari a torci, necĭ frate, necĭ soră, necĭ nepotŭ, necĭ srinepotŭ, neme să n'abă puteari a u torci. Şi s'aŭ scrisŭ acilŭ zapisŭ de naitea luĭ Gligoraşŭ şi denaitea loĭ Ionŭ Băteşŭ şi a Lupuluĭ sănŭ Siachilŭ şi denaitea luĭ Chirilŭ şi Arsănei sănŭ Chirilî şi Ştifanŭ otŭ Bocileştĭ; şi pentru marĭ cridinţi ne amŭ pusŭ deagitile.

Ştifanŭ, Gligoraşŭ, Ionŭ, Lopulŭ, Chirilă.

III.

C. 1720. † Adecă eŭ, Ionŭ, fiĉorulŭ luĭ Gligoraşŭ Zamă-Nagră, făcut-amŭ zapisŭ la muna dumisale Cruceruluĭ Bantăşŭ pe parte mè dinŭ Grozăştĭ, pe şepte pămunturĭ ĉ-aŭ vândutŭ tatămeŭ dinŭ ţarină, şi n'aŭ făcutŭ şi zapisŭ tată-meŭ, iarŭ dumnaluĭ dede samă că l-aŭ cherdutŭ zapisulŭ. Deĉ, de s'arŭ afla acela zapisŭ, să nu să ţie înŭ samă. Iarŭ mie cutŭ nu me agĭunge dinŭ Grozăştĭ să aibu a plini dinŭ Motocanŭ; şi la tocmala nostră s'a tămplatŭ multĭ omenĭ bunĭ.

Şi Ionŭ, fiĉorulŭ luĭ Gligoraşŭ Zamă-Nagră, mi'mŭ pusŭ şi degitile.

Şi eŭ, Toderŭ Cĭupărcă, amŭ scrisŭ.

IV.

† Adecă eŭ, Cărmăzanŭ denŭ Cămpulŭ-liuĭ-Dragoşŭ, dinŭ satŭ di Readŭ, mărturisescu cumŭ aŭ venitŭ la mene Vasilie Bantăşŭ cu cinstită cartea Mărieĭ Sale luĭ Vodă ca să mărgu să-ĭ alegŭ unŭ locŭ de prisacă în hotarulŭ Grozeştilorŭ. Deĉ eŭ m'amŭ sculatŭ de amŭ srănsu bătrănĭ Grozeştilorŭ şi a Căndeştilorŭ şi dinŭ Beţeştĭ, anume Salomŭ vătavulŭ şi Zariia de acolea şi Nechita celŭ bătrănŭ denŭ Grozeştĭ şi Toaderŭ blidarulŭ de acolea şi Mihăilă Năsoesculŭ tije şi Sansonŭ celŭ bătrănŭ tijŭ şi Drăguţulŭ tijŭ şi Mihăilă Talambută de Beţeştĭ şi Glircea tijŭ. Deĉ noĭ amŭ căutatŭ şi i-amŭ alesŭ unŭ locŭ de prisacă în codru mereŭ, între Vădureale, să-şĭ tae prenpregĭurulŭ priseaceĭ. Şi 'ntr'ača bună tocmală ne-amŭ tămplatŭ şi noĭ, oamenĭ denŭ Ţinutulŭ Neamţuluĭ, anume Gheorghie Sulgeariulŭ

www.dacoromanica.ro

şi Onaşco Bucelesculŭ şi Iuraşco de Porceştĭ şi Pătraşco celŭ bătrănŭ de Zbierăştĭ, şi maĭ mare credinţă ne-amŭ pusŭ şi peceţile. Lt. 7131 [1623], Ap. 3.

(O singură iscălitură şi peceţĭ cu stele, cîrlige, coifurĭ, etc., una şi cu iniţiale neînţelese.)

V.

† Zapisŭ de la Procopii pre prisaca de la Grozeştĭ.

† Adecă eŭ, Pricopie, fiĉorolŭ luĭ Vasilie Bantăşŭ, nepotulŭ Varvariĭ, scriŭ şe mărturesăscu cu cestu zapisŭ alŭ meŭ cumŭ eŭ de bună voia mea, de nimene sălitŭ, amŭ văndutŭ a mea dereptă ocenă şe muşeia, unŭ locŭ de prisacă ce iaste la Grozeşte, între Vădureale, cu pomătŭ şi cu curătură, ce iaste înŭ Ţinutulŭ Bacăuluĭ, în Că[m]pulŭ-luĭ-Dragoşŭ, aceia o'mŭ văndutŭ frăţine-meŭ luĭ Costantinŭ Băntăşŭ dereptu 40 de leĭ bătuţĭ, şi dumnealuĭ fratele me'ŭ plătitŭ banĭ deplenŭ, ce maĭ susŭ scrie. Dece eŭ încă i-amŭ văndutŭ dumisale zapisŭ, ca să-ĭ fii ocenă şi moşii, şi fiĉorelorŭ dumisale, înŭ vece neclitită. Şi aiastă tucmală s'aŭ văcutŭ *(sic)* denaitea popeĭ luĭ Ştefanŭ otŭ Motccanĭ şe a socru-săŭ Igŭnatŭ şi a deiaconuluĭ Tofanŭ otŭ Readŭ şi a luĭ Gligorei Brăhariulŭ otŭ Bocŭleşte şe — Bertea şi Costantinŭ Bea[r]tea se Ştefanŭ Cămărzanŭ, şi denaitea a mulţĭ omene bune. Şe maĭ mare credeţă ne-amŭ posŭ şe pecetele ca să să ştei.

Lt. 7153 [1645], Ap. 3.

† Pricope (pecetea).

VI.

† Adecă eŭ, Irimiia snă Drăgoiŭ dinŭ Grozăştĭ, scriŭ şi mărturisăscu cu cestu zapisŭ alŭ mieŭ cumŭ eŭ, de bună voia mia, de nime nevoitŭ nič asupritŭ, amŭ văndutŭ dintr'a noastră direaptă očnî şi moşie ce avemŭ la satŭ la Grozăştĭ, ce iaste la Cămpulŭ-luĭ-Dragoşe, unŭ pămăntŭ dinŭ lungime *(sic)*, în ţ[ă]rnî, în hotarulŭ Grozăştilorŭ. Acesta eŭ l-amŭ văndutŭ dumisaale gĭupănuluĭ Hrisosculuĭ č-aŭ fostŭ Medelniciarŭ, starostia otŭ Totrušŭ, direptŭ unŭ leŭ bătutŭ banĭ gata, ca să-ĭ fie dumisale direaptă očnî şi cumpărătură în viač: nime dintru fečorĭ noştri saŭ dinŭ fraţĭ saŭ dintr'alte rude a noastre, nime ca să nu aibă a să amesteca la văndzarea noastră. Ačastă tocmală o amŭ făcutŭ dinnaintia luĭ Ionaşco Pepelea dinŭ Bereştĭ şi Ştefanŭ Moţeaĭ dinŭ Stăneştĭ şi Ionŭ snă popeĭ luĭ Ignatŭ dinŭ Căndeştĭ

www.dacoromanica.ro

şi Gheorghie sn. Gligorceĭ otŭ Beţăştĭ si Andreiaşŭ dinŭ Durneştĭ. Pentru maĭ mare credinţă pusu-ne-amŭ toţĭ deagetele în locŭ de peceţĭ, ca să să ştie.

U. Totruşŭ, l-tŭ 7169 [1661], Maĭ 23.

† Irimiia snŭ Drăgoĭ. † Ionaşco Pepele. † Moţeaĭ. † Ionŭ sn. Popeĭ Gheorghie. Andreiaşŭ.

VII.

† Adecă eŭ, Ionŭ de Căndeştĭ, fiĭcorolŭ popeĭ luĭ Ignatŭ luĭ *(sic)* de Căndeştĭ, zeatŭ Drăgoţuluĭ, şi co toţĭ fiĭcori miia, scriŭ şi mărtorisăscu cu cesto zapisŭ alŭ miŭ cumŭ eŭ de ni[me]ne asupritŭ, nicĭ silitŭ, ce de a mè bonă voia, amŭ vănduto unŭ lucu de prisacă la satŭ la Gruzeştĭ, unde aŭ fustu gruopa Drăgoţuluĭ, a sucru-meŭ, cu pometĭ şi cu totŭ vinitolŭ, care me'ŭ fusto mie ăcopărătorŭ de la sugro-meŭ, de la Drăguţulŭ, ş'aŭ fosto jălujitŭ acestŭ lucŭ de prisacă la Spiridonŭ fiĭcorulŭ Alecxeĭ dinŭ Hărliceştĭ. Şi acestŭ lucŭ de prisacă l-aŭ deşchisŭ sucrumeŭ Drăgoţulŭ di pădore merie, cu toporulŭ. Ăcasta amŭ văndutŭ dumisale luĭ Costantinŭ Bantăşŭ ĕ-aŭ fustu părcălabŭ, dreptu doĭsprece leĭ bătuţĭ, şi me'ŭ plătitŭ aceştĭ banĭ deplinŭ întru mănule mele, ca să-ĭ fie dumisale dreptă ucină şi muşie înŭ vecĭ. Şi acestă bonă tocmală s'aŭ făcotŭ denainte dumi[sa]le luĭ Tirunŭ Căpita[nu]lŭ de corte dinŭ satŭ dinŭ Căndeştĭ ş'a a luĭ Ştefanŭ fratele căpitanoluĭ otŭ tamŭ ş'a a luĭ Ionŭ fiĭcurŭ popeĭ luĭ Macsinŭ de Redu şa a luĭ Ghermanŭ zetŭ luĭ Salunŭ de Căndeştĭ ş'a a luĭ Toaderŭ fiĭcorŭ Alecsoia de Gĭurcanĭ ş'a a luĭ Vasile fiĭcorŭ Bertie călugăroluĭ şi a mulţĭ omenĭ bonĭ. Şi pentru maĭ mare credinţa ne'mŭ posŭ peceţile şi iscălitorele, să să şté. Pisŭ o Căndeştĭ, leatŭ 7171 [1663], Marto 10 dni.

(Peceţĭ cu iniţiale.)

Ionŭ fiĭcorŭ popeĭ luĭ Ignatŭ. Ştefanŭ. Vasilie Berte. Ghermanŭ.

VIII.

«Vasile snă Costantinŭ Bantîşŭ dinŭ Faurĭ, ĕ-aŭ fostu părcîlabŭ», vinde locul de la Grozeştĭ, «care prisacî iaste cu casî şi cu temnicî şi cu pometĭ şi cu poiană de finaţŭ ce iaste lîngă prisacî, care prisacî fost-aŭ cumpărîtură părinteluĭ mieŭ, luĭ Costantinŭ Bantîşŭ, de la frate-săŭ Precopie, fiĭcorŭ luĭ Vasilie Bantîşŭ», «verilorŭ mieĭ, dumilorŭ sale luĭ Andreiaşŭ şi luĭ Mihîilachi, fiĭcorĭĭ unculuĭ nostru, luĭ Dumitraşco Bantîşŭ, înŭ 40 leĭ bătuţĭ... Şi cu

www.dacoromanica.ro

ştirea tuturorŭ fraţilorŭ miaĭ; iarŭ cariĭ dintru fraţĭ să vorŭ ispiti a întorce şi orŭ dzice că nu i-amŭ întrebatŭ, nicăiurĭ să nu să creadzî. Pentru că ăcastî tocmalî s'aŭ făcutŭ denaintia dumilorŭ sale Vorniculuĭ Alexii Arapulŭ şi dumnialuĭ Costantinŭ Arapulŭ părcălabŭ şi Mania Şarhorodianulŭ[1] şi Calestru vătavulŭ şi Ştefanŭ Salomŭ otŭ Căndeştĭ şi popa Dumitru otŭ Riadiŭ şi Gligoraşco Bantîşŭ, frate-mieŭ, şi cumnatu-mieŭ Ionaşco Nechiţialea şi alţĭ mulţĭ boiarĭ şi oamenĭ bunĭ migiiaşĭ de pinŭ pregĭurŭ. Şi pentru credinţa eŭ amŭ iscîlitŭ şi aceştĭ boiarĭ toţĭ pentru ăca prisacî č-amŭ vândutŭ între Văduriale, la Ţinutŭlŭ Bacăuluĭ, înŭ hotarulŭ Grozîştilorŭ, la Cămpulŭ-luĭ-Dragoşŭ, să să ştie. Şi eŭ, popa Apostolŭ, amŭ scrisŭ. Otŭ Costianĭ, 7188 [1679], Sep. 20.

(Peceţĭ şi iscălĭturĭ.)

[V-o:] † Zapisŭ de la Vasilia Bantîşŭ, pre prisaca de la Bălanu.

IX.

† Adecă eŭ, Iftimie fičorulŭ, Cĭurlĭ, nepotulŭ luĭ Ionŭ Blaşcăĭ, scriŭ şi mărturisescu cu acestu adevăratŭ zapisŭ alŭ mieŭ, de nime silitŭ, nicĭ asupritŭ, ce de a mia bună voe, amŭ vândutu a mè dreptă ocină şi moşie č-amŭ avutŭ de la înmă-mè Cĭurla, de moşiia patru pământurĭ: doî pământurĭ denŭ Grozăştĭ, de la mărulŭ gĭudeluĭ, denŭ partia păţască, şi doî pământurĭ denŭ Motocanĭ, denŭ parte şolcănască, carele săntu unulŭ la Rogozŭ, unulŭ înŭ Strămbele. Ăcasta moşie amŭ vândut-o dumisale Hristosculuĭ č-aŭ fostu Postelnicŭ-Mare, dreptu patru leĭ, ca să-ĭ hie dumisale dreaptă [ocină] şi moşie... [Ce se va] alege denŭ vatra satuluĭ, şi dentr' apă şi denŭ păduri şi denŭ totŭ vinitulŭ, şi ca să aibă d[um]neluĭ a-şĭ face şi direse domneştĭ, ca să-ĭ fie de maĭ mare credinţă.

Şi la acestu adevăratu zapisŭ s'aŭ tămplatŭ dumneluĭ Vasilie Talpă şi dumnealorŭ Ionŭ şi Toaderŭ fičoru luĭ Botedzu şi Ştefanŭ Xalomŭ de Căndeştĭ şi Iorestu călugărulŭ, vărulŭ luĭ Iftimie, şi Pătraşco denŭ Motocanĭ. Decĭ noĭ toţĭ, vădzăndŭ plată deplinŭ, aceştĭ boerĭ toţĭ aŭ iscălitŭ şi aceştĭ megieşĭ ş'aŭ pusŭ degetele ca să hie de credinţă. L-tŭ 7194 [1686], Mart 5.

Vasili Talpă iscal. Iftimie sn. Cĭurlĭ.
Ioristu. Ştefanŭ Xalomŭ. Ionŭ Botedzu iscalŭ.
Azŭ Toderŭ Botedzŭ. Pătraşco.

[1] Negustor de Şargorod (în Rusia). V. Iorga, *Istoria comerţuluĭ*, I, p. 321.

www.dacoromanica.ro

X.

† Adecăte noĭ, fiĉori Naculuĭ de Zbirăştĭ, scriemŭ şi mărturisimŭ cu cestu adevăratŭ zapisŭ alŭ nostru să fie de mare credinţă la măna dumisale luĭ Mihăilachie Bantăşŭ, de nime sălitŭ nicĭ nevoitŭ, ce de a noastră bună voie, amŭ vândutŭ o poiană a noastră direptă ocină şi moşie ĉ-aŭ fostŭ făcută de tată nostru, de Naculŭ, ce este pentre poiana luĭ Varvaricĭ şi pentre Vădurele, ce loveşte înŭ apa Dragoveĭ, ce este înŭ hotarulŭ Grozeştilorŭ, denŭ parte băşască şi denŭ parte păţiască, şi cu doĭ merĭ ce s'aŭ aflatŭ într'aceste părţĭ, şi 'ntr'aceste părţĭ săntu 100 şi 20 de prăjinĭ de falce: şi aestă poiană o amŭ vândutu dereptu doĭ zloţĭ bit. [1], banĭ gata, car[e] banĭ ne'ŭ datu dumneluĭ noĭ, anume luĭ Costantinŭ şi frăţăne-meŭ, luĭ Neculaĭ, şi Gligorie şi loĭ Ionŭ şi alţĭ traţĭ aĭ noştri toţĭ amŭ fostŭ la vândzare aeştiĭ poenĭ, cândŭ o amŭ vânduto-î dumisale luĭ Mihăilachi Bantăşŭ sănŭ Dumitraşco Bantăşŭ. Şi ačastă vândzare s'aŭ făcutŭ denainte socru-meŭ, luĭ Pătraşco, şi denainte luĭ Ştefanŭ Salomŭ otŭ Cândeştĭ şi denainte luĭ Ghiorghie Pitanŭ şi denainte luĭ Stefanŭ (?) sănŭ popŭ otŭ Cândeştĭ şi denainte a mulţĭ oamenĭ bunĭ care s'orŭ iscăli într'acestu zapisŭ. Şi pentru maĭ mare credinţă ne'mŭ şi iscălitŭ şi ne'mŭ pusŭ şi peceţile, să fie de credinţă şi acesta zapisŭ. *U* Costenĭ, lt. 7195 [1687], Maĭ 3.

L-amŭ scrisŭ Dumitraşco Vornicŭ otŭ Podolenĭ.

Azŭ Costantinŭ iscalŭ (?).

† Neculaĭ. † Gligorie. † Ionŭ. † Pătraşcu ziatŭ Alecsa.

† Ştefanŭ. Ifemie. Ghiorghie.

XI.

† Adecăte eŭ, Ionŭ sănŭ Trifanŭ, vnucŭ luĭ Larionŭ otŭ Durneştĭ, scriŭ şi mărturisăscu cu cestu adevăratŭ zapisŭ al meŭ precumŭ ...amŭ vândutŭ treĭ pământurĭ dereptu treĭ leĭ bit. [2] dumisale luĭ Mihăilachie Bantăşŭ Cluceriuluĭ şi dumisali gĭupenesăĭ luĭ Andrieşŭ Bantăşu Clucerŭ, Angheluşiĭ, otŭ selo Grozeştĭ..., denŭ Ţănutulŭ Bacăuluĭ, denŭ Cămpi-lui-Dragoşŭ, pe apa Dragoviĭ. Şi la ačastă vândzare s'aŭ prilejitŭ dumneluĭ Calistru denŭ Durneştĭ şi Toderaşco Arapulŭ otŭ Costenĭ şi Ionŭ Durnesculŭ şi Costantinŭ zetŭ Pătrăraşco *(sic)* otŭ Grozeştĭ şi Gl[igorie] Sa-

[1] „Bătuţĭ."

[2] V. nota precedentă.

www.dacoromanica.ro

moilŭ otŭ Grozeşti... Şi eŭ Dumitraşco Vornicŭ otŭ Podoleni amŭ scrisŭ zapisulŭ. *U.* Costeni, lt. 7199 [1694], Mart 20.
Ionŭ sănŭ Trifanŭ, *vănd zaşulŭ.* (şi alte iscăliturĭ.)

XII.

† Adecă eŭ, Ionŭ dărăbanulŭ, scri[ŭ] şi mărturisăscu cu ăcastă adevărată scrisoare a mia precumŭ amŭ văndutu unŭ locŭ de prisacă dumisale luĭ Mihailache Bantăşŭ Clăciariulŭ, însă numaĭ cătŭ ţine prisaca şi casa, atăta i-amŭ văndutŭ, ca să hie dumisale moşie şi cuconilorŭ dumisale, înŭ hotarulŭ Motocanilorŭ, pe apa Căndescăĭ, înprotiva Runculuĭ, înŭ pădure întregă, anume unde aŭ *descălecatŭ* dumneluĭ Bantişŭ. Acelŭ locŭ s'aŭ datŭ dumisale denaitia luĭ Ştefanŭ Salomŭ şi naitia luĭ Moisăi Drăgoĭ, şi denainte luĭ Ionŭ sănŭ Tărăţă. Şi eŭ, Costantinŭ ziatŭ Pătraşco, amŭ scrisŭ scrisoria, şi amŭ şi iscălitŭ ca să hi de credinţă.

Leatŭ 7200 [1691], mes.
Săptevrii 20 dnă.

Ionŭ dărăbanulŭ. Moisăiŭ Drăgoiŭ.
Ionŭ sănŭ Tărăţă.
Ştefanŭ Salomŭ. Azŭ Costantinŭ iscaalŭ.

XIII.

† Adecă eŭ, Ghiorghii Pitanŭ, şi Mariia, femeia mè, fata luĭ Vărvăricŭ şi Vărvariĭ, nepoata Nechitiĭ, decĭ noĭ mărturisimŭ cu cestu zapisŭ alŭ nostru pecumŭ amŭ mărsŭ la Andriiaşŭ şi la Mihăilachii, la ticoriĭ luĭ Dumitraşcu Bantăşŭ, li-amŭ văndotŭ o poiană, la Văduriale, în hotarulŭ Grozăştilorŭ, înŭ Ţinutulŭ Bacăuluĭ, în Căpolo-luĭ-Dragoşŭ, ci iasti poiana pe Dragova, — amŭ văndutŭ dumisale luĭ Îndriiaşŭ şi luĭ Mihăilachiĭ dritŭ 6 leĭ bătuţĭ, ca să le fii driaptă moşie şi ocină dumilorŭ sale şi nepoţilorŭ şi srinepoţilorŭ dumisale. Şi amŭ văndutŭ dinainte luĭ Ştifanŭ Salomŭ şi dinainte luĭ Costantinŭ Arapulŭ şi dinainte luĭ Pătraşcu şi dinaite luĭ Costantinŭ sănŭ Naculŭ şi dinaite Lupuluĭ Băiaşŭ şi denaite a molţĭ omene bunĭ. Şi pentru maĭ mari cridita ne amŭ pusŭ şi deagitile. Vă leatŭ 7204 [1696], mia[se]ţa Ap. 23 dnă.

(Iscălĭturĭ.)

www.dacoromanica.ro

XIV.

«Adecă iaŭ Ursulŭ fiĉorŭ Bertiĭ, nepoţĭ luĭ Zamă-Nagră de vară primari», dă zapis luĭ Mihălachi Bantăş că-ĭ vinde «triĭ pămînturĭ..., denainte dumisale căpitanuluĭ Toderaşŭ Arapulŭ şi denainte Gherghinte călugăruluĭ Zamă-Nagră şi a luĭ Merăuţă, şi aceste pămănturĭ sintu înŭ hotarulŭ Grozăştilorŭ, înŭ Căpulŭluĭ-Dragoşŭ, pe apa Dragovi, dinŭ parte».

(Iscălituri.)

XV.

«Ionŭ Dornescolŭ» arată că a luat de la Mihăilache Vel Şătrar 11 leĭ pentru moşia de la Grozeştĭ, împreună cu verĭi, fiĭ aĭ luĭ Toader Borce şi aĭ luĭ Ion.

«Dinŭ Gruzeştĭ, denŭ Cănpolŭ-loĭ-Dragoşŭ» (de două orĭ). «Leatŭ 7207» (1698-9).

XVI.

«Ursachi snă luĭ Mihălachi Bantăşŭ Şetrariulŭ» dă zapis «văruluĭ Neculaĭ Arapulŭ» că i-a vîndut moşie în Grozeştĭ, «ce este la Ţinutulŭ Bacăuluĭ, înŭ Cămpiĭ-luĭ-Dragoşŭ, pe apa Dragoviĭ», «de la răzeşiĭ de Grozeştĭ», şi prisaca «ce este de la moşiĭ noştri, între Vădurele». «Şi ačasta vănd̆zare amŭ făcut-o cu ştire fraţilorŭ meĭ, şi amŭ întrebatŭ pe toţĭ răzeşiĭ mieĭ care dintre dănşiĭ orŭ cumpăra, şi eĭ n'aŭ vrutŭ nečuniĭ să cumpere dentru dănşiĭ.» Iea 110 leĭ. «Iarŭ care dentru răzeşiĭ meĭ orŭ dzice că nu i amŭ întrebatŭ, nečairĭ să nu să criadză... Şi eŭ, Neculaĭ Arapulŭ, snă luĭ Toderaşco Arapulŭ, amŭ scris zapesulŭ cu dzisa vărului Ursachi Bantăşŭ.»

XVII.

«Preutulŭ Ilie, cu niamulŭ meŭ, cu Ilie Harculŭ şi cu Ilie Spulbărŭ şi cu totŭ niamulŭ meŭ, şi eŭ, Vasile Braeşŭ, cu fraţiĭ meĭ cu toţĭ, şi eŭ, Toaderŭ Merăuţŭ, cu fraţiĭ meĭ, cu Lupulŭ şi cu Toderică Mirăuţŭ, şi cu alţĭ fraţĭ alŭ noştri», vînd moşia «dumisale Păharniculuĭ Gligore Crupenţŭ» şi «gĭupăneseĭ dumisale», la «Motocanĭ ce este înŭ *Cănpiĭ luĭ Dragoşŭ-Vodă*, care bătrănŭ să numeşte bătrănulŭ luĭ Scăntei; c'acestŭ satu Motocaniĭ înblă înŭ treĭ bătrănĭ... L-tŭ 7255 [1746], Dech. 3.

La 7256 (1784), 20 Septembre, se cedează şi restul «bătrînuluĭ».

XVIII.

«Sămionŭ Pichiulŭ, înpreună cu frati-meŭ Iftimi», vînd luĭ

www.dacoromanica.ro

Grigore Crupenschi biv Vel Medelnicer partea lor «dinŭ satŭ dinŭ Grozăştĭ, dinŭ Cămpiĭ-luĭ-Dragoşŭ, dintr'unŭ bătrănŭ a şasa parti, cari ne esti noĭ baştină de la moşiĭ şi de la părinţiĭ noştri..., dinŭ totŭ locului, cu totŭ venitulŭ şi cu curăturĭ înŭ păduri». Marturĭ si «erodiiaconŭ Andriĭ, ereĭ Vasili, Grigoraşŭ Năsoescu, Toadirŭ Mirăuţă, Lupu Mirăuţă, Toderică Mirăuţă, Grigoraşŭ Braişŭ, Ionŭ Braişŭ, Vasili Bălanŭ, Macovĕĭ Bărcanŭ, Costandinŭ Năsoescu, Gheorghi Bărcanŭ». Scrie «preotulŭ Pavălŭ otŭ Beţăştĭ».

(Copie de pe la 1820).

XIX.

«Andreiŭ sinŭ Costantinŭ Velichi» arată «giupănuluĭ Gligori Crupensche Velŭ Medelnicerŭ» că, «murindu tată-meŭ Costantinŭ Velichi, şi rămăindu datorŭ lă negustorĭ, şi aducăndu-mă pe mine să plătescu datorie, şi neavăndu cu ce plăti, i-amŭ văndutŭ totă parte tătine-meŭ dinŭ satŭ dinŭ Grozeştĭ». «Amŭ întrebatŭ pe toţĭ fraţiĭ meĭ şi cumnaţiĭ meĭ şi pe răzeşĭ, şi nime n'aŭ vrutŭ să o cumperi; deč eŭ cu totă voe mè amŭ văndut-o.» Marturĭ «mulţĭ ominĭ bunĭ răzeşĭ şi megieşĭ».

7259 (1750), Novembre 4.

Ceĭ maĭ mulţĭ iscălesc.

XX.

Ales-amŭ parte de moşii în satulŭ Motocaniĭ, ci sîntŭ la Ţinutulŭ Bacăuluĭ, în Cămpiĭ-luĭ-Dragoşŭ, pe apa Dragoveĭ, ci aŭ avutŭ de baştină Gheorghi Salomŭ cu fraţiĭ luĭ, i Axenie Căprioroai cu fraţiĭ eĭ, i Ghermăneşti, triĭ pămănturĭ polŭ locŭ, de ţarină, şi i-amŭ maĭ dat o bucăţè di locŭ, dinŭ piatră pănă în smărcu, ci aŭ zapisŭ di la Toma, şi 12 paşĭ sălişte, aşijdere şi înŭ păduri, în poenĭ, în săcăturĭ într'apă şi în totŭ locolŭ, cătŭ s'a vini pi acesti părţĭ. Şi, după cumŭ amŭ hotărătu, amŭ datŭ aciastă ţidulă, să-ĭ fii di credinţă. Letŭ 7260 [1752], Av. 5.

...Ioniţă Raclişŭ văt[afŭ], hotarnicŭ. 1 leŭ, 36 par[ale].

(Copie.)

XXI.

† Ales-amŭ parte de moşii în satulŭ Grozăştiĭ, ce sîntŭ la Ţinutulŭ Bacăuluĭ, în Cîmpiĭ-luĭ-Dragoşŭ, ce s'aŭ vinitŭ luĭ Ghiorghe Salomŭ şi surori-sa Marii şi Axănii Căprioroi di pi moşulŭ lorŭ Salomŭ, doaĭ funi polŭ, loc de ţarină, o fune 6 paş sîlişti,

www.dacoromanica.ro

patru funi polŭ, hliza codruluĭ curmezişŭ, şi la apă, să aibă a stăpăni pe aceste părţĭ, şi, după cumŭ amŭ hotărîtŭ, amŭ datŭ ačastă ţidulă să li fii di credinţă. Lt. 7260 [1752], Av. 5.

Ioniţă Raclişŭ văt[afŭ], hotarnicŭ. 5 leĭ, 6 par[ale].

(Copie.)

XXII.

7282 (1773-4). «Costantinŭ Arap[u], înpreună cu gĭup[ă]nesa mè. Ileana», dă zapis,—cu «soţulŭ meŭ Eleana»,—«dum. gĭupănuluĭ Grigori Crup[enschi] Velŭ Vor.», «că amŭ mersu eŭ şi m'amŭ rugatŭ dum. de me-aŭ făcutŭ bine 120 leĭ..., banĭ de argintŭ, de acumŭ, Oc. 28 zile, pănŭ la Steti Gheorghii, şi la zio însemnată să aibŭ a-ĭ aduč[e] eŭ dum. toţĭ baneĭ de maĭ susŭ arătaţĭ, cu osteneala lorŭ. Şi încă amŭ datŭ şi o moşii a mè, anumi Grozăştiĭ i Vădurelile, înpreonă cu scrisorile numitilorŭ moşiĭ; însă ce scrisorĭ amŭ datŭ înŭ mănă, dum. amanetŭ, hotarnica care închei toată moşie mè di maĭ sosŭ arătată, care hotarnică me'o hotărătŭ Mărie Sa Ioanŭ Cantimir beizădè [1], şi încă amŭ maĭ datŭ şi o carte ce amŭ... [*rupt*] totŭ di la Mărie Sa beizădè piste hotarnică ci'm făcutŭ. Şi, la zio însămnată, nemulţămindo-ĭ bani dum., vorŭ să-ĭ ţii moşiile aceste di [mai susŭ], ... dreptă şi ocină să le stăpănească...

Costantinŭ căp[itanulŭ].

Lt. 7282 [1773], Oc. 28.

XXIII.

«Vasăle Arapulŭ» dă zapis luĭ «Grigori Crupenschii bivŭ Velŭ Vor.» că-ĭ vinde partea «di moşii ci amŭ înŭ Cămpiĭ-luĭ-Drag[o]şu, dinŭ hotar[ulŭ] Grozăştilorŭ, cari să chiamă acumu la Vădurele, — cari ačastă moşii n'aŭ rămasŭ şi noĭ de la unchiulŭ nostru Neculaĭ Arapulŭ,—cari parte mè să faci a tree parti, cari să hotărascŭ dispri alţĭ răzeşĭ», pe 90 de leĭ. Marturĭ: fratele Costantin, cu «alţĭ oaminĭ bunĭ şi megieşĭ».

«Letŭ 7284 [1776], Maĭ 13.»

Iscălesc Vasile şi Constantin Arapu.

XXIV.

1783, 12 Septembre. Alexandru Constan..-Vodă «credinčosŭ boeriuluĭ Domnii Mele dum. Grigoraşŭ Leonŭ bivŭ Velŭ Pah.,

[1] Fiul luĭ Antioh-Vodă.

www.dacoromanica.ro

staroste Ţinut. Putniĭ», pentru că s'a plîns «Ioniţă sănŭ Costantinŭ Arapulŭ otŭ Vist.», că la Ţinutul Putneĭ, «cu unŭ moşŭ alŭ săŭ Vasile Alevra de acolo şi cu o mătuşe a luĭ, anume Căsandra, arŭ fi avăndŭ o moşii, anumi Gacaniĭ, cu morĭ gata şi alte moşiĭ la Grozăştiĭ şi pe aiure». După moartea tatăluĭ ajunge la unchiŭ, care şi vinde unele moşiĭ. Să cerceteze, putînd *plini*. «Şi, de va fi trebuinţă de hotărătŭ, să rănduieştĭ dum. denŭ mazilieĭ aceluĭ Ţinutŭ pe cini veĭ so oti ca să-şĭ hotărască părţile numituluĭ jăluitorŭ de o parte de cătră părţile altora, şi să dè şi mărturii hotarnică înŭ semni şi înŭ stănjenĭ, după obiceiŭ... Iarŭ petre hotară să nu să pui născăndŭ precină.»

(Colecţie particulară. Publicate de **N. Iorga.**)

* * *

Documente săteştĭ din Prahova.

I.

Diata şi pomenirea uneĭ „babe".

(Fără dată.)

Foiţă de socoteala babiĭ ce am cheltuit cu soroacile eĭ:

taleri	parale	
3	—	la moartea eĭ o litră de ceară.
3	20	la preoţĭ.
2	8	vinul la moartea eĭ.
2	16	la rachiŭ.
2	8	la făină.
1	—	mălaĭ.
1	8	pă tre[ĭ] ocă rachiŭ la prănzu de treĭ zile.
	32	patru ocă vin.
	4	la capete.
	8	ocă vin.
	20	la zece ocă mălaĭ.
2	—	pă cincĭ ocă rachiŭ la prănzu de nouă zile.
1	16	la vin.
	24	dosprezece ocă mălaĭ.
	4	la preot.
3	8	opt ocă rachiŭ la pră[n]zul de treĭ săptămînĭ.
1	8	carne.
5	16	la vin.
	32	la mălaĭ, ocă 16.
1	32	făină.

www.dacoromanica.ro

1		la cinci măinĭ *(sic)* de pîine.
	18	doo ocă vin la preoţĭ.
	4	la popa Dumitrache.
4		la doo vedre vin de şase săptămînĭ.
4		la o vadră rachiŭ.
3	30	la făină.
2	20	5 ocă peşte.
	24	ocă jumătate peşte.
1	10	[la o jumătate de an] (*s'a omis articolul*).
	4	popi.
48	58	
taleri	parale	
	30	lumănărĭ la Sfinţiĭ Înpăraţĭ.
	2	tămăie.
	20	făină.
10		o jumătate de sărindar.
1		meşĭ la moartea eĭ.

II.

O diată.

† Adică eŭ, baba Stanca, făcut-am diiată la petricanie mea păn' când eramu în fire cu minte întreagă, şi aşa las eŭ cu sufletul meŭ: pecum aŭ lăsat şi uncheş[ul] mieŭ cu sufletul lă petrecanie luĭ, las eŭ cu sufletul mieŭ. Viea din dosu casi, cum spănzură spre locu nepotu-mieŭ Coste, feciorŭ frati-mieŭ luĭ Crăciun [1], din Cobzaru [2] în sus, pecum aŭ fostŭ orăndită şi de soţul mieŭ. Iar viea care este dinnainte pimniţi, rozoră [3] patru, şi cu păragina care este dinnainte (?) pimniţi, le las cu sufletul mieŭ, pecum aŭ zis şi soţul mieŭ, nepotu[luĭ] mieŭ luĭ Avram, fecioru frate-mieŭ Bambe. Şi aŭ lăsat soţul mieŭ nepotusăŭ luĭ Iion viea di şăzut la vale: cu merĭ, cu perĭ, cu ci s'o afla, care cum îĭ merge obraţile vii. Iar viea din drum, care spănzură în spre popa Stanciul, rozoră patru, le las cu sufletul mieŭ, pecum aŭ lăsat şi soţul meŭ, nepotu-meŭ luĭ Ion, fecioru fratimeŭ Radu. Iar aceştĭ nepoţĭ să aibă a purta grijă ci să cere să mă grijască la pitricanie mea, pecum s'aŭ grijit şi soţul

[1] Un Crăciun ar fi avut casă pe locul grădiniţeĭ noastre cu vie.
[2] „Cobzaru", „Sloţaru" ?
[3] Un răzor cuprinde patru rînduri de vie.

www.dacoromanica.ro

mieŭ. Iar moşiia de la vale, multă-puţină căt s'o afla, să aibă a face nepoţi un sărindaru ; iar, neţăcăndu eĭ, să facă prioţiĭ, să stăpănească eĭ acè moşie. Iar, fiind vr'o pricină în urma nostră, pentru acesti moşiĭ ci-[am] scris maĭ sus, asupra nepoţilor mieĭ, am [a]vutu şi eŭ zestre di la părinţi mieĭ boĭ doĭ, vacă una cu lapte, şi măngĭ doĭ, şi banĭ gata tal. 15. Iar cine s'ar sculà în urma nostră cu gălcevă, să fie afurisit, feru, piatra să putrizească, iar trupurile lor să nu putrizescă. Şi am şi eŭ datorie la cumnatu-mieŭ Ion tl. 7 şi vin ved[re] 7, şi am şi la Ilie Mocanu tl. 3, banĭ 75, cari sănt şi în zapis. Şi am şi la Barbu, fecioru luĭ Tănasie, vedre vin 9 şi banĭ 90, şi aŭ făcut unchiaş[ul] mieŭ o tocitoare di l-aŭ plătit pă el drep[t] banĭ 65, şi la Radu Băican vin vedre şaptă ; şi banĭ mi-aŭ rămas 35. Şi, căndu s'aŭ făcut această diiată, aŭ fost mulţĭ oamenĭ bunĭ mărturiĭ, care maĭ jos să vor iscăli pi anume, ca să [să] crează.

Apr. 2, lt. 7155 [1747].

† eŭ, popa Badea, mart.
† eŭ, Drăghicĭ, mart.
† eŭ, Ion Rumăn, mart.

Şi am scris eŭ, popa Stoica, cu zisa aciştie fămeĭ, anume Stanca.

III.

Vînzare de vie în Prahova

Adică eŭ, uncheş Neculaĭ Părşan ot Bordeanĭ, împreună cu soţiea mea, Bălaşa, dat-amŭ acestŭ credincĭos zapis al mieŭ la măna nepopotuluĭ *(sic)* Ion Bolan, precum să s[ă] ştie că i-amŭ văndutŭ viea mea, adică paragină [1], din dealu Bordeanilor, rozoră treĭ, adică treĭ, viea de pe lă[n]gă Negoe Mislenu, cum merge şi în jos şi în sus. Şi am vă[n]dut dreptu banĭ gata talerĭ 8 Şi o'm văndutŭ di a mea bun[ă] voe, nesilit de nimea, şi cu ştire tuturoru vecinilor mieĭ, ca să-ĭ fie moşie stătătorea luĭ şi făciorilor luĭ, nepoţĭ, strenepoţĭ, căţĭ Dumnezeŭ îĭ va dărui. Şi, căndu o'mŭ văndutu, aŭ fostu mulţĭ omenĭ mărturiĭ, care maĭ jos să vor iscăli pe anumea.

Apr., leat 7267 [1759].

† Eŭ, uncheş Necula Părşan, cu soţeia mè Bălaşa, vănzători, am pus şi degităle.

[1] Adaus pe de-asupra rîndului.

www.dacoromanica.ro

† Eŭ, uncheş Ion ot Scorţenĭ, mart.
† Eŭ, Panait Fuloaiĭ, mart.
† Eŭ, Negoe Mislanu, mart.
† Eŭ, Cazan, mart.
† Eŭ, Costandin, brat luĭ, mart.
† Eŭ, Cernica ot Bor[denĭ], mart.
† Eŭ, Ghorghie zet Cernicăĭ, mart.
† Şi am scris eŭ, popa Stoica, cu zisa lor, mart[or].
† Eŭ, popa Costandin ot Bordenĭ, mart.

IV.

Altă vînzare de vie în Prahova.

Adecă eŭ, Căndea uncheaş ot Bordenĭ, împreună cu soţiea mea Marica i cu copilele mele, anume Mariea i Sima i Crăcĭuna, dat-am zapisŭ nostru la măna luĭ Ion Bolan ot Scroţenĭ *(sic)* precum să s[ă] ştie că i-am văndut eŭ dumne[a]luĭ o cisvărta di păragină de vie şi doo prăjinĭ în delu Bordenilor, pă lăngă Necula Porşan, şi o am văndutu dreptu banĭ gata în tl. 12, ca să-ĭ fie dumneluĭ moşie stătă[toa]re în vecĭ şi copiilor dumneluĭ, nepoţĭ, strenepoţĭ, căţĭ Dumnezeŭ îĭ va dărui. În susu mărge păn în brău[1] nepotuluĭ Cazan, în jos iar merge păn în brău luĭ Dragomir Bicăĭ. Că aşa mărturisescu eŭ cu sufletul meŭ. Şi am văndutu cu ştire tutoror vecinilor mieĭ i a nepoţilor mieĭ, că săntu orbu şi neputincios, cum m'aŭ rănduit Dumnezeŭ ca pe un păcătos şi nevolnicŭ, şi, neavăndu nicĭo price nimene cu pămăntu meeŭ *(sic)*, că este al mieŭ de la tată-mieŭ; iar, de are cineva ceva a spune, să vie acum păn' trăescu eŭ. Şi, căndu s'aŭ făcut acestu zapis, aŭ fostu mulţĭ omenĭ marturĭ, care maĭ jos să vor iscăli pe anum[e]; şi ne'm iscălit maĭ jos, ne'm pus şi degetele în loc de pecete.

Mart 21, 1761.

† Eŭ, uncheaş Ion Cismar ot (?) Scorţenĭ.
† Eŭ, Stoica Cumnacăĭ.
† Eŭ, uncheş mar *(sic)* Căndea, vănzător.
† Eŭ, Marica, soţiea [luĭ], văn[ză]tore.
† Eŭ, Mareĭ, fie-mea, vănzătore.
† Eŭ Sima, fie-mea, vănzătore.
† Eŭ, Crecĭuna, fi-mea, vănzătore.

[1] Brîŭ e răzorul din capetele uneĭ viĭ.

www.dacoromanica.ro

Şi am scris eŭ, popa Stoica ot Bordenĭ, cu zisa lor, şi mart[or].

† Eŭ, popa Costandin ot Bordenĭ, mart.

(De altă mănă urmează :)

Părăginindu-se acest răzor de vie ci arată maĭ sus al Căndi, s'aŭ fost întinsu Cazan Cioichină, fiind răzoraş, de aŭ lucrat un căpătăiŭ dintr'acel răzor, puind şi viţă, şi, sculându-[se] acest cumpărător de maĭ sus al zapisuluĭ a-şĭ căuta pintru acel căpătăiŭ de răzor ce pusese el (?) în viţă, şi, avînd gălcevurĭ între eĭ, ne-am strănsu cari maĭ jos şi ne vom iscăli, şi i-am împăcat între dănşi, de aŭ dat uncheaş Ion Bolan ot Scorţenĭ luĭ Cazan pentru viţa ce pusese tl. unul, banĭ cinsprezece, şi, din doĭ cireşĭ ci sănt în capul acestuĭ răzor, am dat unul luĭ Cazan, şi altul să-l stăpănească uncheaş Ion, şi am iscălit ca să le fie de credinţă.

Mart 19. 1780.

(Indescifrabil) log.

† Eŭ, popa Marin, mart.

† Eŭ, Părvu al Bazghi, mart.

† Eŭ, Costandin Rachier, mart.

† Eŭ, Manea Părcăl[ab], mart.

(Maĭ jos:) Să să ştie şi cheltuiala la moşi[ea] nostră tal. opt, banĭ 22, am cheltuit eŭ, Ion Bolan ot Scorţenĭ, şi am cheltuit şi eŭ, Dumitru, tal. afară din (?) zile ce am....

V.

Scrisoare ţerănească din Prahova.

† Cinstit dum. Postelneci Toma, mă închinŭ dum[i]tale cu multă plecăciune şi să-ţĭ dăruiască de milustiv Dumneazeŭ multă fericire sănătate. Altă nu este fără decăt veĭ şti dum. că, venindu Bolăneştiĭ, dum. să eĭ osteneala să caţĭ dumnea[ta] zapisile după măşiea Dof[tă]neţuluĭ din jădeţul Proovi (*sic*), ca să ştie dum. că ne-aŭ împresurat Hodor dinpreună cu Lupăianul cu măşiea Dumbrăveli, din ju[de]ţul Săcuenilor, împresoră pe măşiea dum. din Doftăneţu i cu a Bolăneştilor. Neavăndŭ zapisile la mine, tot judecăm cu acel Hodor, şi cu acel Lupăian, şi ne daŭ îndărăt, neavăndu zapise la noĭ de la dum. isprav[ni]ci judeţuluĭ. Ci mă rogu dum[i]tale eŭ, Nedelco isprav[ni]cul dă dupe moşie, venind aceştĭ Bolanĭ, neputănd da zapisile, să le daĭ copĭ după zapise, ca să crez[ă] la dum. isprav[ni]ci judeţuluĭ,

www.dacoromanica.ro

fiindu aice isprav. dum. anume Nedelco, fiindu-că ştiŭ toate hotarile de copilu micu până acumu. Ci să-mu trimiţĭ şi mie răspunsu, ca să văz ce voĭ ce voĭ (*sic*) faci.

Al dum. mic şi plecat, şi mila luĭ Dumnezeŭ să te păzească.

Oc. 17 zile, 1771.

Eŭ Nădelco, sluga dum.

VI.

Foaie de zestre din Prahova.

Foiţă de zestre a fici noastre Mariiea [1], de cele ce ne-aŭ lăsatu inima ca să-ĭ dămu, cum să arată în jos pă anume; 1812, Ghenari 9.

5 cesvărţĭ de locu cu pruni, ca să ia dijmă după dănsu, din Ştubeĭ, din satul Cocorăştĭ, din partea Rachierilor, din patru părţĭ o parte.

1 vacă fătătoare.

1 procov de car.

2 sacĭ.

100 ocă porumbu.

4 perne lungĭ.

1 velinţă de pat.

1 roche de şamalageà.

1 roche de purtare.

1 tivilichie [2] de belicosă.

1 cămaşă de socru.

1 masă pă masă.

6 mărămĭ lungĭ.

6 şărvete.

2 răzoră de viie din dealu Bordenilor.

1 salbă.

Partea de prune dintr'o tomnă ce i s'o face feti, din vale.

Aceste de maĭ sus arătate avemu să le împlinimu noiĭ, ceiĭ jos iscăliţĭ.

Eŭ, Ivan Rechier, împlinitor.

Eŭ, soţiea Raduluĭ răposatu.

Eŭ, Stoica sin Părvu Cazan, martor.

Eŭ, popa Simion ot Bordenĭ, martor.

Am scris eŭ, popa..... ot Scorţenĭ.

* * *

[1] Soţia luĭ Stan Coste.

[2] Vestă fără mănecĭ. Maloteaua (scurteica) se ţinea pe umerĭ: era cu vulpĭ late, de ghermesit (mătasă).

www.dacoromanica.ro

Fie, Doamne, mila Ta spre noĭ, precum am nădăjduit şi noĭ întru Tine; 1821, Ghenar 1.

Făcut-am această foae dă zestre fiicelĭ noastre Marii, dă puţinu, dă multu, ce-ĭ dăm zestre.

1 casă după cum să vede, cu toate cele ce are într'însa.

Partea mea dă măşie *(sic)* ce o am dă la bărbată-meŭ, o las nepoateĭ mele Marii, pre din doo cu cumnată-mea Dumitra, — care nepoată me-aŭ căutat la lungimea boali mele: numaĭ unu Dumnezeŭ ştie cătă viiaţă amărătă şi datoriĭ aŭ făcut la boala mea.

1 Curătură dă Poiana Părului o las cu sufletu mieŭ nepoteĭ Marii.

1 viişoară în dealŭ Bordeni o las tot nepoti Marii.

Partea mea dă moşie din Poiana Părului, care am cumpărat o noĭ dă la Lemba (?), o las nepoti Marii.

1 vacă cu viţelu.

Eŭ, măcaru că după dreptate şi după sfănta pravilă să cădea să o îmbracu şi să o miluescu, că am crescut-o şi am luat-o numaĭ dă şase săptămănĭ, şi m'aŭ căutat doĭ anĭ şi jumătate la neputinţa mea, după cum ştie toţĭ împrejuru meŭ, — şi cine va strica această adieată ce o las nepotă-meĭ Marii, să fie supt blestem[ul] celor treĭ sute optsprezece sfinţĭ părinţĭ. Aceasta las cu suflet[ul] meŭ.

Cum şi la pădure să fie părtaşă (cu altă cerneală aceste cuvinte).

Gligore.... cu voia eĭ am scris, şi sănt martur.

Eŭ, Ilie, nepot numiteĭ, martor.

Eŭ, Niculaĭ sin Dumitrache, mart.

Eŭ, Ţoncul Povarnagiu, mart.

Eŭ, Dinu brat Marii, mart.

Eŭ, Marin Negru, martor.

Cu această foae de zestre s'aŭ arătat Stanu Neguţ la hotărnicia ce am făcut moşii Doftăneţuluĭ, şi, ca să fie cunoscut şi pentru viitor, încredinţez cu adiverirea mea.

1850, Apr. 12.

... Chirculescu, inginer hotarnic.

(Pecetea luĭ.)

(Publicate de **N. Constantinescu**.)

* * *

www.dacoromanica.ro

Acte de la Chiojd.

I.

Însemnări de boiangiŭ.

Însămnare de căte ocă de lănurĭ amŭ primitŭ la Ploeştĭ şi căte felurĭ, precumŭ înŭ josŭ să arată; 1838, Dechem. 16.

Scacojiŭ *(sic)* 3.
Verde prăzuliŭ 2.
Verde închisu 2.
Cafeniŭ 2.
Albastru 1.
Bortocaliŭ cu cărmăzŭ, o ocă leĭ 11...

Ghenu Boiangiu; 1838.

* * *

Aceste lănurĭ stacojiĭ să le aliagă care săntŭ bune, şi alealalte să mi le trimeată îndărătŭ: care nu eŭ plăcea dinŭ stacojiĭ, să le văpse[s]cu alŭ doilea. Şi banĭ amŭ primitŭ toţĭ: leĭ 59,20.

Ghenu Boiangiulŭ. 1839, Ghenar 28.

II.

O scrisoare de prietenie.

Hristos anesti [= Hristos a înviat].

Cocoane Iancule. Nu ştiŭ de ce nu mă iubeştĭ, că, de cîte orĭ viĭ pe aicĭ, îmĭ daĭ ocolŭ. Eŭ nu prinzŭ dă veste căndŭ viĭ şi te ducĭ, că te-aşŭ pîndi să te îmbrăţişez; cu toate acestea înţeleseiŭ că eştĭ aci. Eŭ sîntŭ singurŭ şi camŭ bolnavŭ. Te rogŭ vino să ne vedemŭ şi să maĭ vorbimŭ cîte ceva. Nu purta paraponŭ pă mine... Săntemŭ vechĭ prietenĭ....

III.

Contract de vier.

Adecă eŭ, Ştefanŭ sinŭ Zahariia, daŭ acestŭ zapisŭ alŭ mieŭ la cinst. măna dumnealuĭ bivelŭ velŭ *(sic)* coconu Iancu Macoveĭ otŭ Chiojdu spre a fi ştiutŭ că m'amŭ tocmitŭ la dumnealuĭ vieru întru unŭ anu, la viia ce o are înŭ dialu Scăenilorŭ, însă de acumu, de la Sfîntu Dumitrie liatŭ 1838, şi pănă la anu, iarăşĭ la Sfîntu Dumitrie... Daru, căndu nu voiŭ lucra înŭ vie, zio să nu-mĭ umble... Şi, căndu va peri ceva dinŭ lucrurile stăpăneştĭ

www.dacoromanica.ro

ce să află înŭ pivniță saŭ de pe dinŭ afară, să amu a fi eŭ înŭ răspundere... (1838, 26 Decembre).

(Comunicate de d. dr. Macoveiŭ.)

* * *

Acte diverse.

(Colecția Gh. Sion.)

I.

Cu privire la oastea veche.

Ieremia Movilă, pentru un hînsar (*hînsarĭ*) și «Mălaiŭ Pit. otŭ Pilipeștĭ» și Simion vătaf, etc. Nume: Cernata, Urăta, Tăbuc, Pilipeanul.

II.

„Neamul Dingăĭ."

A.

C. 1650. 13 Februar—. Manolachi Hrisoverghi Ban către «Sandulŭ Loghinescu», pentru procesul dintre «părintele Lavrentii Dinga monahŭ și Sava sinŭ Gavrilŭ și Grigore și Toaderŭ Muste mazilŭ și Ștefanŭ, ce să răspundŭ *seminţeniĭ* dinŭ Dinga Hat...., cu nișteră zășĭ cari și aceia să răspundŭ seminţeniĭ din Dinga Hat. și să află stăpânitorĭ pe nișteră moșiĭ cu numele Dingăĭ Hat.» Să caute dacă nu cumva «dinŭ întâmplare vremilorŭ de aŭ apucatŭ de undevașŭ scrisorĭ de ale Dingheĭ Hat... Și niamulŭ Dingheĭ Hat. cari sintŭ și acumŭ, aceștie cari se adeveriază prinŭ hrisoave domnești cumŭ că adivăratŭ sintŭ niamŭ dinŭ Dinga Hat. și, neavându scrisorĭ la mânule lorŭ, sintŭ privitorĭ la stăpânire moșiilorŭ lorŭ cumŭ le stăpânescu alțiĭ.» Se aduce carte de blăstăm. Să li se cetească și să-ĭ întrebe. «Și, luîndu-li sama cu amăruntŭ pre ceĭ ce s'orŭ afla cu adevăratŭ niamŭ de a Dingăĭ Hat și dinŭ întâmplare vremilorŭ căzându la scăpăcune sărăcii, de sintŭ și țăranĭ, acumŭ să li scoțĭ dum. parte de moșii, pe cătŭ li s'o veni, dreptŭ: cumŭ la ceĭ ce orŭ fi drepțĭ cumpărătorĭ saŭ vorŭ avè drepte daniĭ de la niamulŭ Dingheĭ Hat., la niamulŭ acestora ce sintŭ țăranĭ acumŭ acolè stăpânitorĭ, să li scoțĭ parte cu dreptŭ și frica luĭ Dumnezăŭ, ca să nu fii asupriță.» Să se scrie cari «aŭ rămasŭ drepțĭ moșenĭ și stăpânescu dinŭ moșia Dingăĭ Hat.», ca «să ispre»[1] (și maĭ susŭ: «pentru care ispre ca să să discopere adevărulŭ» *(sic)*); «pentru care numițiĭ jăluitorĭ, spre discoperire adevăruluĭ, aŭ adusŭ și carte de blăstămŭ».

[1] „La care parte s'am desŭ ispre *(sic)* ca să nu să maĭ supere cu judecată".

www.dacoromanica.ro

B.

Încredinţămu cu ačastă scrisoare a nostră la măna dum[i] vărilorŭ nostri, anumi: dum[i] căpit. Ştefanŭ Istrate i la cinst. măna dum[i] Şăt. Sămionŭ Stamati i la măna dum[i] Ioniţi Istrate epistat..., i la măna Sfinţii Sale părinteluĭ Ioniţi otŭ Şărbeştĭ, Ţinutulŭ Neamţuluĭ, precumŭ să să ştii că dum[i] săntŭ drepţĭ neamŭ cu noĭ, dinŭ Hatmanu Dinga, fiinducă şi dumnealorŭ săntŭ dinŭ Todosăica, fiica Hatmanuluĭ Dinŭga, ce aŭ fostu sora luĭ Ionaşcu Dinga luĭ Gligore Dinga, şi diuŭ Ionaşcu săntemu noĭ, Dinguleştiĭ, iarŭ dinŭ Gligoari săntŭ Vărnăveştiĭ şi Pătrăŭ, şi Istrăteştiĭ săntŭ dinŭ Todosăia, şi înŭ căte hotară săntŭ a Dingăĭ Hatmanuluĭ, pi Tazlău Săratŭ şi pe Tazlău Mari, baştinĭ şi cumpărăturĭ a răposatuluĭ Dinga strămoş[ulŭ] nostru şi într'alte hotară undi li avemŭ zăstre; [şi Is]trăteştiĭ şi Vărnăveştiĭ n'aŭ treabă înŭ cele di zăstri, ci numaĭ înŭ moişiĭ ci săntŭ de baştină a strămoşuluĭ nostru, Hatmanuluĭ Dinŭgăĭ. Şi spre încredinţare amu datu scrisoare nostră la măna Istrăteştilorŭ, şi spre încredinţare ne-am iscălit. 1801, Iule 5.

(Iscălesc treĭ Dinga, unul mazil, altul Postelnic, al treilea «zetŭ Gligore Dinga»).

III.

Un act vasluian.

8 Iunie 7274 (1766). «Constandinŭ Mihaĭ Cehanŭ Racoviţă Voevod» către «Necolaĭ Racoviţă bivŭ Velŭ Med., ispravniculŭ Ţinutuluĭ Vasluiŭ», pentru judecata dintre «Măriia Zmăoae cu cumnatulŭ săŭ Necolaĭ Tironŭ Vor. şi altele ce aŭ fostŭ între dănşi, toate s'aŭ curmatŭ», decît, pentru că «Marie aŭ dzisŭ că cumnatulŭ săŭ acesta Necolaĭ Tironŭ i-arŭ fi stricatŭ casa č-aŭ avutŭ acolo pe moşie Bărzăştiĭ, înŭ tărie luĭ», să caute şi, dacă e adevărat, «casa să-ĭ puĭ zapciŭ să o facă la locŭ cumŭ aŭ fostŭ, şi să daĭ mărturie precumŭ aĭ cercatŭ şi cumŭ aĭ aflatŭ; că, de s'a maĭ trage la Divanŭ, să avemŭ ştire».

IV.

Acte ale moşieĭ Ţigăneştĭ (Tutova.)

A.

C. 1650.

«Eŭ, Crăčunŭ şĭ cu fămeaia mea, Todora, fata luĭ Ionŭ», vinde «dumisale Vorniculuĭ Tănasie o moşie, unŭ pămăntŭ înŭ frunte,

www.dacoromanica.ro

înŭ satŭ, în Ţigăneştĭ, dereptŭ 7 leĭ bătuţĭ, şi pămăntu iaste dinŭ susŭ de satŭ, pre lăngă hotarulŭ celŭ călugărescu, cu locŭ de casă înŭ selişte». Înnaintea «Opreaĭ č-aŭ fostŭ părcălabŭ şi... luĭ Macoveĭ dinŭ Cruce şi... luĭ Mihăilă dinŭ Ţăgăneştĭ şi... luĭ Pătrăşcanŭ de-acolea ş'a luĭ Obreajie de-acolea şi... luĭ Ionŭ Dragotă dinŭ Bălotești şi... luĭ Tudorŭ vătămanulŭ de Bălotești şi... luĭ Ionŭ vătămanulŭ de Spăreaţĭ şi a luĭ Ghiorghie de-acolea... Ş'amŭ fostŭ şi eŭ, Costantinŭ Bărlibaşŭ de Focşeanĭ.»

B.

«Noĭ, Pătrăşcanŭ şi Marta de Ţigăneştĭ», vînd «unŭ răzorŭ înŭ frunte, înŭ satŭ, înŭ Ţigăneştĭ, partea Orbuluĭ, dinŭ susŭ de satŭ, pre lăngă partea luĭ Ionŭ», «dumisale Vorniculuĭ [Tăna]sie, dereptŭ 30 leĭ bătuţĭ». Marturĭ: «popa Drăghič de Trăgovič şi Sava vătavulŭ de hănsarĭ şi Ivaşco Călculŭ şi Dumitru Lungulŭ de Ţigăneştĭ şi Oprea č-aŭ fostŭ părcălabŭ şi Mihăilă Reanţea de Ţigăneştĭ şi Obreajie şi Ilie şi Gavrilŭ».

C.

«Eŭ, Ionŭ dărăbanulŭ, şi cu femeaie mea, Armanca, şi cu fečorĭĭ mieĭ şi cu soacrî-mea, cu Măruşca», vînd «jumătate doĭ-sprădzeace paşĭ direaptă ocină şi moşie a nostră..., de pre gărla de susŭ, pre lăngă partea luĭ Pătrăşcanŭ, denŭ frunte pănă unde merge hotarulŭ». Marturĭ: «Ali neguţătoriulŭ de Gălaţĭ Macoveĭ den Cruce şi Toaderŭ meşterulŭ denŭ Cămpurĭ, Iarulŭ de Bălotești, Pătrăşcanŭ de Ţigăneştĭ».

D

«Eŭ, Todosie, ginerele Cărsteĭ, şi cu featele meale, Catrina şi Stanca, nepoatele Cărsteĭ», vînd aceluiaşĭ «unŭ pămăntŭ înŭ frunte, înŭ satŭ, înŭ Ţigăneştĭ, înŭ partea de susŭ, unde aŭ fostŭ moşiia moşilorŭ noştri, de înŭ apa Putneĭ», pe «taleră bătuţĭ şi doĭ leĭ banĭ de argintu». Marturĭ: «Tofanŭ călugherŭ, fečorulŭ Meleanciĭ..., Ilie şi Trifŭ şi Cozma, fečorŭ luĭ Grozavŭ tijŭ, Pătrăşcanŭ tijŭ... Dumitraşco diiacŭ, Hilimonŭ şi Slăvilă de Gligoreştĭ». «Şi adecă şi eŭ, Chirila de Rămnicŭ, ne-amŭ prelejitŭ într'această tocmeală.»

www.dacoromanica.ro

E.

«Gavrilŭ, fečorul Tomeĭ călugăruluĭ, de Ţigăneştĭ», vinde aceluiaşĭ vie, «însă n'aŭ fostŭ deplinŭ glumătate cu puţinŭ...; şi acea bucată de vie iaste pre lângă viia tătâne-mieŭ..., dumisale şi coconilorŭ dumisale înŭ veacĭ». Marturĭ: «părintele Serafimŭ de Tazlăŭ, Sava vătavulŭ de hânsarĭ, Neagoe, căpitanulŭ Dumitru, apoĭ otŭ Ţigăneştĭ Pătraşŭ Cautişŭ..., Ionŭ Geanosŭ de Burgheleştĭ».

V.

O vînzare în ţinutul Neamţuluĭ.

28 Maiŭ 7112 (1604). Ieremia Movilă, pentru «Ştefana Cozioae», care vinde în satul Fundul, «unde a fost Petrilă şi Măč...», şi în «Readŭ, unde a fost —», pe Bistriţa, în Ţinutul Neamţul». — Original slavon.

VI.

Un privilegiu pentru Domniţa Ralŭ Moruzi.

Cu mila luĭ Dumnezăŭ Io Ioanŭ Sandu Sturza Voevod, Domn ţăriĭ Moldavvieĭ.

După pildele celi lăudati a luminaţilorŭ Domnĭ, procatohilorŭ noştri, care pururе, pe lângă obşteştile facerĭ de bine ci aŭ răvărsatŭ către norodulŭ pământuluĭ acestue, aŭ înpărţitŭ şi dărurile cele după dreptati către aciia ci aŭ găsitŭ cu cale, iarŭ maĭ cu diosebire către fiiĭ şi fiicile de Domnu, care în toată vreme, după pământescul dinŭ vechiŭ obiceiŭ, aŭ avutŭ o dreptate maĭ cu dinadinsulŭ către asămine cuprindiri de agiutorurĭ pentru sprijinire stărиĭ şi îndemănare pitreciriĭ,—iubitorĭ fiindŭ şi noĭ asămine a urmà, luat-amŭ aminte şi între alte cuprindirĭ de pronomiĭ ci s'aŭ făcut luminatiĭ Domniţiĭ Ralŭ Moruzŭ, fiiciĭ prè-fericituluĭ întru pomenire Domnu Costandinŭ Moruzŭ Vvod, prinŭ hrisoavi gospodŭ de la fericitulŭ întru pomeniri procatohulŭ fratile nostru Scarlatŭ Calimahŭ Vvod, care şi de către noĭ s'aŭ întăritŭ întru asămine şi deplină cuprindire, văzindŭ şi hrisovulŭ ci s'aŭ dat Luminărиĭ Sale pentru patruzăcĭ sălaşi Ţiganĭ dinŭ Ţiganiĭ striinĭ, făcându-să Luminărиĭ Sale aceştĭ Ţiganĭ večnică danie şi miluire, amŭ socotitŭ şi cu cale amŭ găsitŭ de a să întări şi de către noĭ aciastă hărăzire care s'aŭ

www.dacoromanica.ro

făcut Luminării Sale. Drept aceia prinŭ acestŭ alŭ nostru domnescu hrisovŭ asămine, întărimŭ şi legiuimŭ Luminării Sale cu nestrămutari şi în vecĭ neclintită statorniciia danie acestorŭ patruzecĭ sălaşĭ Ţiganĭ din Ţiganiĭ streinĭ, ci s'aŭ aflatŭ veniţĭ de piste hotarŭ înŭ pămăntulŭ Moldavvieĭ, care după vechiulŭ obiceiŭ alŭ pămantuluĭ s'aŭ luatŭ înŭ stăpănire Domnieĭ, anume (lipsesc numele).

Decĭ toţĭ aceştie, cu fimeile şi copiiĭ lorŭ şi cu totŭ rodulŭ născutŭ şi născătorŭ dintr'ănşiĭ să fie Luminării Sale drepţĭ robĭ, asupra cărora va fi şi hrisovulŭ Domnieĭ Meli acesta înŭ vecĭ neclintitŭ şi nerăşuitŭ, întăritură de stăpăniri Mării Sale spre aciasta, cu a noastră domniască iscălitură şi peceti. Scrisu-s'aŭ hrisovulŭ acesta la Scaonulŭ Domnieĭ Meli în oraşulŭ Eşiĭ, întru întăe Domnie noastră înŭ Moldavvie, la alŭ cincile anŭ a Domniiĭ Noastre, la veletulŭ de la Măntuitoriulŭ nostru Isus Hristos. 1827, Mart. 20.

Pročt. Alex....

(Iscălitura Domnuluĭ.)

(Pecete mare rotundă cu chinovar.)

VII.

O cheltuială de nuntă.

C. 1700.

† vedre de...turŭ 6, č-amŭ cheltuitu acumŭ, a gĭupănŭ M...nuluĭ, la nuntă solŭ . . . lt. 72—

16 leĭ p... 20 ocă zăharŭ.

2 lit. cuişoare şi o litră nucşo[are].

1 lit. gĭumătate scorţe dulce...

3 ocă chiperŭ, care faci doĭ leĭ şi gĭumătate.

3 ocă de solŭ, înŭ 5 zolătăĭ 5.

2 tr... te unŭ zolătă.

... şofranŭ care f...

* * *

Un act privitor la Hurmuzăcheştĭ.

Copie.

De pe unŭ jaloba traducine *(sic)* dinŭ grečască.

Prè-înnălţate şi multŭ milostive alŭ meŭ Doamne,

Cu supunere jăluescŭ Înnălţimiĭ Voastre că, rumuindŭ eŭ vădova di la bărbatulŭ meŭ acumŭ 12 annĭ cu patru orfanĭ, amŭ

www.dacoromanica.ro

avut o deosibită moşiia la Bucovina, ci să numeşte Cîarnaoca cu care chivernisamŭ vădoviia mè şi pre orfanĭ. Aşa darŭ fiiŭmeŭ celŭ maĭ marea, Hurmuzachi, viindŭ la vrăsta şi căsătorăndu-să acumŭ cincĭ anĭ, priimeşte tot venitulŭ aceĭ moşiĭ prinŭ săla şă samavolniciia, de vremi că aŭ trebuit ca să priimească o a cincele parte dinŭ veniturile. Decĭ noĭ, cerăndŭ di la dănşulŭ socoteală veniturilor de cinc̆ aniĭ, dumnealuĭ nu să supune a da nicĭunŭ telŭ orfanilor celor alţĭ pănă acumŭ, şi eŭ, înpreuna cu orfani, săntemŭ lipsiţĭ şi isterisiţĭ d'acelŭ venit. Pentru ačastă cu ferbintea lacrimĭ, prè-milostivule Doamnè, rog, înpreună cu orfaniĭ, ca să să rănduiască dumnealuĭ Velŭ Vorc. Lupulŭ Balsa înpreună cu dumnialuĭ Marele-Logof. Costache Ghica ca să dei fiiulŭ meŭ înnaintea dumilor sale acè socotială de venit de cincĭ anĭ, şi de acumŭ înnainte să să tragă dumnealuĭ la o parte, şi să ocărmuescŭ eŭ pe numita moşiia, precumŭ l-amŭ ocărmuitŭ pănă la casatoriia sa. Şi anĭ mulţĭ maĭ vărtosŭ şi veniturile ia. Şi dumnealuĭ să-ş priimească numaĭ alŭ cincile parte dinŭ veniturile, ca să nu fii înstrămbăţiţĭ şi orfani celĭalţiĭ, maĭ vărtosŭ că acumŭ amŭ şi fata de moritat, să mă iconomisască cătŭ de puţin cu acestŭ venit. Aşa rugămŭ cu supunerea, şi ce a fi mila Înnălţimiĭ Vostre. La mila Înnălţimiĭ Vostre prè-plecată slugă.

Locsandra Hurmuzac[hi]oia[1].

1804, Fev. 29.

(Archiva bisericiĭ Tălpălarĭ din Iaşĭ.)

DĂRĬ DE SAMĂ.

Ioan Lupaş, *Contribuţiunĭ la istoria Romînilor ardelenĭ*, 1780-1792 (extras din „Analele Academieĭ Romîne", 1915).

Se apreciază politica luĭ Iosif al II-lea, urmărind-o în ce priveşte pe Romînĭ. La 1781 el întreabă Guvernul şi Cancelaria Ardealuluĭ dacă nu trebuie un adevărat episcop pentru ortodocşĭ; i se răspunde că ajunge vicariul (pp. 4-5)—, episcopul catolic arătînd că trebuie, faţă de Principate, şi o separaţie de lege. Şi vicariul romîn Iosif Popovicĭ de Hondol era contra numiriĭ de episcop. În călătoria sa prin Ardeal, Împăratul face

[1] Văduva luĭ Constantin (mort decĭ în 1792) şi mama luĭ Doxachi.

www.dacoromanica.ro

totuși să i se presinte candidații și alege pe Ghedeon Nichitici, față de Gherasim Adamovici și de Ioan Földváry (12 Iulie 1784 — Novembre 1788).

Adamovici va lua apoi succesiunea la 13 Septembre 1789 (p. 6). În 1790 el cerea să fie membru al dietei ca și Bob (pp. 19-20).

Se vede că Iosif a cerut și organisarea școlară românească pornind de la doisprezece învățători și dînd lui Molnar însuși grija sistematisării.

Pe atunci Ungurii oferiau Coroana țerii lor, „liberate" de despotism, regelui Prusiei, lui Carol-August de Weimar ori unui principe engles (pp. 13, 15, 17).

Părintele Lupaș presintă și o noua petiție, din 1-iu Iulie 1791, a celor doi episcopi romîni, cari arată că o „națiе întreagă" avea dreptul să se plîngă domnului său prin *Supplex libellus* și că această națiе li cere acum socoteală lor, Vlădicilor (Apendice, no. 82). Pentru *Supplex libellus* însuși, s'ar admite participarea tuturor fruntașilor cărturari ai vremii (p. 22). Se analisează observațiile președintelui Cancelariei Aulice, Teleky, la acest memoriu (p. 24 și urm): el refusă tot ce poate indica o îndreptare către recunoașterea „națiunii a patra". Kaunitz însuși e de aceiași părere: acest vulg condus de popi pătimași e primejdios (p. 26). Clerul unit petiționase în deosebi (pp. 29-30).

După plecarea episcopilor la Viena și redactarea memoriului comun din 30 Mart 1792, se făcu și o cerere osebită către Kaunitz (p. 36 și no. 75). În Consiliul imperial un singur glas, al unui Spielmann, se ridică pentru drepturile românești (p. 37). Noul Împărat Francisc recomanda doar dietei ardelene, la 26 Maiu 1792, să primească și pe Romînî în dregătorii.

Un mare număr de acte doveditoare se adaugă, ocupînd aproape 200 de pagini.

Multe lucruri nouă răsar de acolo. Molnar spune că a fost „învățător la întâiul regiment romîn", avînd supt conducerea lui pănă la o sută de școlari (p. 51); el arată că „în Banat tineretul e înzestrat cu școli în toate locurile mai însemnate" (p. 51). Se gîndia ca prin organisația școlară nouă să folosească și Moldova și Țara-Românească (p. 52).

La recomandarea candidaților de episcopi din 1782, Nichitici apare ca știutor de latinește, nemțește și românește, precum și de

www.dacoromanica.ro

drept canonic și constituțional, ca și Földváry, iar Adamovicĭ ca necunoscător de latină și germană. Scaunul din Carlovăț cerea să fie ales episcopul de dînsul, în Sinod, și să-ĭ fie supus, „ca și ceĭlalțĭ de nație ilirică" (p. 58).

Un ordin imperial din 18 April 1786 despre regulamentarea număruluĭ preoților e redactat în românește (p. 63, no. 15), ca și jurămîntul luĭ Adamovicĭ din 1789 (p. 67, no. 20). Acte românești de la el, p. 69 și urm. Unul unguresc, o petiție, pp. 74-5, no. 29. Zvonurĭ de tulburărĭ ce se gătesc între Românĭ la 1790, pp. 70 și urm., 81 și urm.

La 1790 secretariul Iosif Meheși, care a redactat *Supplex libellus*, cere a fi recunoscut ca nobil, cu fraților Petru, Teodor și Ladislau, ca descendenți din familia nobilă Pap din Kis-Bun, așezată odinioară la Dragia (pp. 78-9, no. 35).

Tot în 1791 se cere de „toată națiia românească din Marele-Principat al Ardealuluĭ" să fie admisă la tribunale și să se numească iarăș consilierĭ aulicĭ pentru dînsa, dintre ceĭ cari o cunosc bine (pp. 95-8, no. 50. V. și pp. următoare).

Marea petiție din 30 Mart 1792 e dată întreagă, în limba originală latină, cu toate anexele eĭ istorice.

Un resumat al documentelor mîntuie prețioasa lucrare.

N. Iorga.

* * *

Ioan Lupaș, *Episcopul Moga și profesorul Gheorghe Lazăr* (din „Analele Academieĭ Române", XXXVII).

E reînnoirea uneĭ părțĭ întregĭ a viețiĭ luĭ Lazăr, în linia care a început a fi trasă de răposatul profesor Avram Sădeanu.

Se arată cum alegerea luĭ Vasile Moga ca episcop (permisia imperială de alegere la 25 Maiŭ 1809), a înlăturat pe învățatul Făgărășean Nestor Ivanovicĭ, preposit de mănăstire 'n Banat, cerut de Brașovenĭ, de Mitropolitul sîrbesc și dorit de însuși Petru Maior (el va fi la 1829 episcop de Arad). Moga era un cleric blînd, deprins a lucra „cu palmele sale în rînd cu poporeniĭ săĭ" (pp. 2-3); ceruse în 1805 să fie „asesor referent și arhivar al Consistoriuluĭ", cu 20 de florinĭ pe an, — și n'a fost numit (p. 3). La alegerea de episcop, îl sprijini și Bob de la Blaj (p. 4). Părintele Lupaș dă discursul frumos ținut în sinodul de alegere de comisarul imperial, Românul Ștefan Costa (no. 3). Cele maĭ

www.dacoromanica.ro

multe voturĭ le-a avut nulul vicariŭ Nicolae Huțovicĭ (*ibid.*). Se daŭ și discursurile rostite de Moga, la instalarea luĭ. Avea abia 37 de anĭ.

În ce-l privește pe Lazăr, om de 32 de anĭ, el era dascălul, cu 5 florinĭ pe lună, supus unuĭ astfel de Vlădică.

E prigonit de la început, meschin: pentru un drum la Brașov fără permisie, pentru neascultarea de acest episcop, pentru zăbava hirotonisirilĭ sale, pentru că face greșelĭ de dogmă în traducerile sale (Teologia după Rusul Platon; el traduce și o geografie a Ardealuluĭ și o gramatică romîno-germană). Diacul Ioan Feketits, rudă cu Vlădica, îndrăznește a lovi pe profesorul său (p. 134 și urm.), „o mînă de om slab",—„pecete de „ucenic", va zice el despre pata din frunte. Se adauge pîra că la 9 Iunie 1815 într'o grădină publică Lazăr a băut „pro sanitate Napoleonis, Gallorum imperatoris" (p. 15, nota 1). Recomandat și de Moga, la 20 Februar 1815, pentru scaunul episcopal din Arad (*ibid.*), Lazăr voià deocamdată să se poată mută, cu școala luĭ, la Cluj: orĭcum, să scape de tirania episcopuluĭ, amenințînd cu Viena. De și cancelaria de Curte propusesə, la 15 Septembre, destituirea luĭ, la 22 Mart din anul următor îl cereaŭ, în neștiință, ca profesor de religie la Cernăuțĭ (p. 16).

După plecarea luĭ, se pretinse introducerea la școala de preoțĭ din Sibiiŭ a limbiĭ ungurești (1829) (pp. 17-8). **N. Iorga.**

* * *

Fr. Teutsch, *Sächsische Hexenprozesse* (în „Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde", N. F., XXXIX, 3).

Între mulțĭ marturĭ sașĭ și unguri se află la 1763 în Șoala de lîngă Mediaș și Fruma, soția luĭ Oană Andronie. A fost chemată să frece, la boală, pe o Săsoaică. Acasă în somn apare altă Săsoaică pentru a o mustra și a-ĭ spune: „haĭ, scoală-te". De va mărturisi ce a aflat, „nu va avea zile" (în românește). Îĭ dă apoĭ o palmă, de-ĭ rămîne, la trezire, obrazul roșu. Un Sas era „diblaș" al vrăjitoareĭ (pp. 787-8). Oană al luĭ Prund, flăcăŭ, arată că o Săsoaică i-a cerut luĭ și mameĭ lapte și caș dulce, dar el a răspuns că „bucatele sînt ale *stăpînuluĭ* oilor". Noaptea următoare, el dormia la stînă înnaintea ușeĭ, pe spate. Trezit de un vînt ușor, vede la lumină pe vrăjitoare cu genunchiĭ pe pieptul luĭ. Îĭ spune: *fugĭ de aicĭ*. Ea fuge la deal. E apoĭ bolnav

www.dacoromanica.ro

treĭ zile; are încă urmă pe piept. E gata a jura „cu degetele pe cap“. Și un Petru Bele spune că vrăjitoarea i-a otrăvit o rudă. Ion Mangul vede după Paștĭ în curte oĭ și capre bătîndu-se, iar o femeie cătînd să fure o capră. Cînĭ, asmuțiț, urlă (p. 749). „Oime“ Toader face o mărturie insignificantă (p. 797).

N. I.

* * *

Alex. Lăpĕdatu, *Un mănunchiŭ de cercetărĭ istorice*, Bucureștĭ 1915.

Se cuprind maĭ multe articole de cuprins variat, cel despre „Doamna Marghita a luĭ Negru Vodă“ (să nu fie o confusie a poporuluĭ cu adevărata Marghită, Unguroaică și poate catolică, soția luĭ Simion Movilă?) primește un adaus prin care (pp. 14-5) se tăgăduiește că la Cîmpulung ar fi să se caute castelul Teutonilor de la începutul veaculuĭ al XIII-lea: nu vedem ce ar hotărî fixarea luĭ „la capul de dincoace al trecătoareĭ Rucărulúĭ, pe dealul Orățiĭ, la podul Dîmboviței“ și cum s'ar putea explica atfel începutul, evident militar, străin și catolic, al Cîmpulunguluĭ însușĭ. Urmează notița despre Pater Ianoș, din vremea Unirĭĭ, despre procesia de la 1768, în Bucureștĭ, contra ciumeĭ, articolul care arată că ediția din Viena a Gramaticeĭ Văcărescului era pentru școlile de dincolo, notița despre luptele dintre Movileștĭ, după o povestire italiană, aceia despre vechile peceți ale Romanuluĭ și Cîmpulunguluĭ Moldovenesc (cu adausurĭ), cea despre jurămîntul boierilor muntenĭ către Austriacĭ în 1790 (n'am tăgăduit acest resultat cînd am vorbit în *Analele Academieĭ Române*, XXXIII, p. 222, de o substituire: am înțeles că Austriecĭĭ înșiĭ *aŭ făcut substituirea*; Ioan Cantacuzino greșește numaĭ întru cît pretinde că s'a făcut pe ascuns de eĭ). Urmează: Baia domnească din Tîrgoviște (act de la Mateĭ Basarab). Se urmăresc lucrările pregătitoare pentru reforma școlară din Moldova la 1844-5 (cu tabele, programe și cataloage de mare folos). Între „școlarĭĭ internĭ ce s'aŭ crescut pe cheltuiala Statuluĭ la Instituturile Vasilian și Mihailean de la 1828 până la 1884“ este și Alecu Cuza (p. 114). Scriitorul basarabean Alecu Balica are un articol deosebit pentru traducerea sa din 1843 „Polidor și Hariti“ (la lămurirea ce am dat-o autoruluĭ țin să adaug că manuscriptul traducerĭĭ „Ruinelor“ luĭ Volney a fost al mieŭ, căpătat de la răposatul arhimandrit Daniil Obreja, dar că a rămas

www.dacoromanica.ro

în biblioteca Vasile Tasu, despre soarta căreia nu știu nimic). Foarte bogate sînt articolele despre „meșterii bisericilor moldovene din secolul al XVI-lea", despre „meșterii bisericilor din Țara-Românească în secolele XV și XVI" și despre Ioan zidarul lui Petru Rareș. În aceiași ordine se vorbește despre icoanele de la Moscova ale lui Miron Barnovschi și despre zugravii de la Trei Ierarhi din Iași. **N. Iorga.**

* * *

Colonelul Gheorghe Em. Lupașcu, *Amintiri din războiul independenței (1877-8)*, București 1915.

Note simple și sincere. Pregătirea neîndestulătoare a armatei din '77, p. 14. Frumoase descripții ale cîmpiilor de luptă, la Plevna și aiurea. Constatarea superiorității tunului nostru Krupp asupra celui rusesc, „neghintuit, de un sistem vechiu, cu încărcătura pe la gură, fără precisiune și cu proiectile puțin eficace" (p. 35). Semnalare a meritelor d-ruluĭ Davila (p. 60). Biografie a generaluluĭ Herkt, organisator al artilerieĭ românești, p. 79 și urm.

* * *

E. von J., *Ein halbes Jahr italienischer Krieg*, Viena 1916.

Scriere de polemică, din care se pot culege însă și unele date folositoare ca material. Documente pe care le-am analisat și noĭ în „Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale". Se recunoaște că în salturile lor Italienii aŭ dat „probe de cel maĭ mare eroism" („Proben grössten Heldenmutes"; p. 18).

* * *

B. Mangîru, *Discursurile generaluluĭ Th. Văcărescu (1868-1906)*, București 1915.

Prefață destul de întinsă, nu fără tendințe. Ce istoric ar crede că Văcărești vin din Făgăraș, după vechea legendă? Pentru istoria familieĭ trebuiaŭ evitate intemperanțe și inovații de stil (ce e aceia „gramatisiți în elinească", de ce „dimigoriile luĭ Pericle", ce rost are și ortografia bizară cu: „despărțeàŭ", „putèm"?; p. xi). Tiparul e foarte neglijat: cine ar recunoaște în „Rumänien Beitel" (p. xxxv, nota 1): „Rumäniens Anteil"?

Maĭ mult decît discursurile, totuși bine studiate, și conferința, ar interesa raportul confidențial din Septembre 1870 cu privire la răscumpărarea Căilor Ferate Strousberg.

www.dacoromanica.ro

La urmă, după fragmente de Memorii cunoscute, o genealogie, bună în partea care nu e cea mai veche. N. I.

* * *

C. Moisil, *Monete vechi românești inedite sau puțin cunoscute* (din „Analele Academiei Romîne", XXXVIII).

Se descriu aici monede de la Vlaicu-Vodă, cu inscripții latine și slave (două tipuri latine au crucea în locul scutului, și anume crucea *grecească*); pe două tipuri apare în scut și semiluna întoarsă.

Apoi monede de la fratele său Radu, exact de același tip (cîte odată și cu crucea).

Numele lui Vladislav și Radu pe aceiași monetă, unul pe avers, altul pe revers, *arată de sigur o coregență*, și *poate că Radu nici n'a domnit altfel, singur* (v. p. 18).

D. Moisil citează monede asemenea de la Mircea și fiul său Mihail, de la Iliaș și Ștefan fiii lui Alexandru-cel-Bun.

D-sa crede că o anume monedă de la Vlad-Vodă e a intrusului din 1394-7 (p. 19).

Cîteva tipuri moldovenești nouă la sfîrșit. Moneda lui Alexăndrel cu coroana polonă semn de vasalitate (une ori nu mai e nici numele Domnului). Oare stema pur monetară a Muntenilor să nu fie cea creată la acordarea Făgărașului?

Moneda lui Ștefan Tomșa, latină, din 1564, cu chipul Maicei Domnului, ca în Ungaria, și inițialele S. M., iar lîngă dată „Stefan. D. G. Waida" și o marcă de sigur regală ungurească de pe vremea lui Matiaș Corvin, a fost bătută de Domn pentru a se plăti soldații lui unguri. I.

* * *

N. Ghiulea, *Matematica și mecanica în științele sociale*, Iași 1914 (din „Lucrările seminariului de sociologie și etică").

E unul din cele mai bune studii pe care le-am cetit. Scurt, cuprinzător si de un victorios bun simț. Transpunerii în sociologie a metodelor mecanicei, încercată de Spiru Haret, autorul îi opune falimentul acestor metode în economia politică. Poate fi vorba numai de ajutorul matematicelor întru elaborarea unei metode complexe și delicate pentru fapte care sînt și ele delicate și complexe. N. I.

* * *

www.dacoromanica.ro

C. Rădulescu, *Expunerea situației județului Fălciiu* (1914-5), Huși 1915.

Utile date statistice și unele observații critice. Islazurile ar trebui plătite cu anuități mai mici și ar trebui să se împiedece proprietarii și arendașii de a „concura" islazul din nou creat.

L.

* * *

Jan Kucharzewski, *La nation polonaise, Réflexions sur le problème polonais,* Lausanne 1915.

Carte de propagandă, în care, cu citații din Michelet, din Rulhière, din opere moderne, se arată că Polonia nu și-a meritat, prin anarhie și nedreptate socială, soarta, căci pe atunci erau și celelalte State europene în aceiași stare. Se amintesc serviciile aduse civilisației de rasa polonă și se semnalează relele urmări pentru omenire ce au venit din cele trei împărțiri ale regatului. Francieĭ de astăzi i se spune că Franța lui Ludovic al XVI-lea și a lui Choiseul putea împiedeca întâia împărțire și că n'a făcut-o, și Anglia tot așa de puțin. După Albert Vandal se înfățișează proiectul polon din 1809, care oferia Țarului Polonia *întreagă,* în anume forme de autonomie; Alexandru I-iu, temîndu-se că totul s'ar putea stăpîni mai greu decît o parte, refusă (pp. 63-5); totuși se simulă o acceptare de frica unui răspuns mai favorabil din partea lui Napoleon. Între ceĭ cari, după tratatele din Viena, se opuseră intențiilor mai bune ale lui Alexandru, au fost liberalii „decabriști" și marele istoric rus Caramzin. Acum se cere „polonisarea vieții publice, *măcar* ca în Galiția" (p. 77).

* * *

Dr. G. Severeanu, *Contribuțiuni la studiul începuturilor numismaticeĭ Țeriĭ-Românești* (în „Buletinul societății numismatice romîne", XII, no. 25).

Se publică cel d'întâiu *ban,* mărunt, înfățișînd o cetate, cea ungurească, de la Severin și având inscripția „M. Severi[n]i", în jurul unei *păsări cu crucea,* obîrșie a stemeĭ muntene de mai târziu. Forma, dimensiunile sînt ca și la monedele ungurești de pe la 1270. D. Severeanu atribuie acest „ban" cunoscutului Ban Laurențiu.

În alt studiu, d-sa vede într'o monedă a Țarului bulgar Alexandru, marcată pe avers cu un scut asemenea celui din monedele

www.dacoromanica.ro

ungurești contemporane, prima formă de monedă a lui Vlaicu-Vodă. Mai probabil e o monedă a Țarului Alexandru întrebuințată de *fiul său Straşimir din Vidin, ca vasal ungur.* **N. I.**

* * *

G. D. Creangă, *Consecințile financiare ale războiului actual și măsuri de prevenire cu privire la România* (în „Biblioteca Politică" no. 26).

Statistice folositoare în această conferință. Autorul nu crede într'o înflorire economică după acest război, care *va fi stors pe toți:* vor fi zile grele, de mare și generală lipsă. Se semnalează introducerea impositului pe venit în Rusia. Cu adausurile pregătirilor avem o datorie de 2.700.500.000, aproape trei miliarde; cu un război ar fi măcar patru. Se propun, ca mijloc de sprijinire, monopolurile (zahăr, petrol, asigurări, alcool, tramvaie, chiar cinematografe). Se adaugă: imposite pe moșteniri, pe lux și principiul progresiv în întregul regim. Ideile sînt — se spune expres—și ale d-lui Vintilă Brătianu.

O mică observație: nu se zice „a înghiți în surdină" (p. 39).

* * *

Dr. Ad. Stern, *Din viața unui Evreu-Romîn,* București 1915.

Memorii bine scrise, în care e necontenit o nuanță de polemică, agreabilă sau desagreabilă după punctul de vedere din care se pune cineva. Secretar al emisarului Peixotto, naționalist evreu în calitatea sa de Trimes al Statelor Unite, autorul știe multe, din care spune ce e folositor temei sale. Va fi un izvor de căpetenie pentru cunoașterea tipului Evreului bucureștean în cei d'intâiu ani ai Domniei Principelui Carol, cu amestec în cultura țerii și cu aspirații de liberalism politic sincer. **N. Iorga.**

* * *

Istoria Romană a lui Eutropius, traducere de G. Popa-Lisseanu, București 1916.

Traducerea, foarte îngrijită, are și o destul de întinsă introducere cu biografia lui Eutropiu și analisa Breviariului său. Se dau ici-colo și note. Legătura dintre Besii traci și Basarabii noștri putea foarte vine să fie lăsată la o parte (p. 79 nota 1). De ce să se zică despre Colonia: „astăzi *Cologne* sau Köln" (p. 100)? Frumosul indice merită toată lauda.

* *

www.dacoromanica.ro

Preotul Ioan Antonovicĭ, *Documente bîrlădene*, III, Bîrlad 1915. Cuprinde în transcripție după scrisul de astăzĭ și une orĭ cu lăsărĭ la o parte (cf. p. 20, no. XII cu *Studiĭ și documente*, XVI, p. 207, no. 75) și documentele familieĭ Paladi pe care le-am tipărit maĭ mult ca resumate în volumul XVI din *Studiĭ și documente*.

La pp. 4-5 mențiunea Vasilcăĭ, soția Vorniculuĭ Gavriliță Costachi. La 1707, danie către mănăstirea Bursucĭ (pp. 5-6). Mențiunea arderiĭ Bîrladuluĭ de Tatarĭ în 1711: „tîrgul Bîrladuluĭ era ars peste tot", tăindu-se „bucățele" și preoțĭ, pe cînd unĭĭ fugiseră pănă la Putna (p. 11; v. și p. 166). La 1722 proces al călugărilor de la Mănăstirea Doamneĭ, lîngă Botoșanĭ (p. 12 și urm.); și „Velicĭcu Cațichi, ginerele Prediĭ Paladi Stolnicul" ca Vornic de Botoșanĭ (pp. 13-15). Declarație din 1705 a luĭ Mihaĭ-Vodă Racoviță că, „după mazilia noastră, vinind în Scaun Domnie Sa Antioh-Vodă și avînd pizmă pre noĭ, făr de liac de pricină, și aŭ fost strîcat danie noastră cu mare strîmbătate" (p. 22). Act bîrlădean din 3 Iunie 1631 (Crîste șoltuz, popa Ștefan de la biserica domnească și alțiĭ, între cari Grecul Mircea), pp. 38-9 (a se ceti, p. 39: conițul, nu: conigiul). Actul despre Vistierul Paladi ca „represintant" la Constantinopol al Domnieĭ, și aicĭ, pp. 39-40 (anul 1641). La actul de la p. 44 sistemul de transcriere a făcut să dispară, între alte vechĭ caractere de limbă, interesantul genetiv „i Murgočoaĭ" (cf. *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 198, no. 56). Nume îndreptate față de *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 184, no. 11, la pp. 51-2, no. XXXV. Învoială pentru pescuit în 1632: „să-l împarță frățește, s[ă] ia eĭ treĭ peștĭ și ceĭlalțĭ unul; iară cine va vănă într'ascunsu, să fie dator Porțiĭ 12 boĭ", pp. 56-7. Originalul n-luĭ XLII analisat cu facsimile în *Studiĭ și doc.*, XII, p. 189, no. 31. „Gorghi Ștefanŭ" totdeauna, nu Gheorghe, la no. XLIV. Racoviță e în acte totdeauna Răcoviță. La no. XLV, Nianiul, nu „Niachiul", „vornicĭ", nu „vornisi". La no. XLVI a dispărut iar genetivul cu articul prepus: „i Arsănoae" (cf. *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 195, no. 44). La n-l LII e Costin, nu Cortin (v. *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 204). La p. 73, mențiunea unuĭ Moreot, Dumitrașco Murait, om al Vorniculuĭ Bogdan, în 1700. P. 75: Negruț pentru Negru (cf. *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 210, no. 86). La 12 Iunie 1690 Ule din Horăita cedează un loc luĭ Velișco Costin (pp. 82-3, no. LXIII; cf. *Studiĭ și doc.*, XVI, p. 197, no. 51: Velișco e la Bacăŭ).

La 1697 vînzare de loc de către un răzeș, „fiindu-mĭ mare

www.dacoromanica.ro

nevoie și greŭ de datorĭ ce am fost pe la Turcĭ, băgîndu-mă pen temniță" (p. 85, no. LXV). La 1722 o femeie arată că, „la vreme foamițiĭ, ni-am rugat dumisali de ni-aŭ luat banĭ de la Turcĭ și ni-aŭ făcut bine" (p. 93, no. LXXV). „Datorie la Turcĭ" și la 1709 (p. 114, no. CIII). La 1716 Simina Vistieruluĭ Gheuca e datoare „unuĭ Turc anume Mehmet, cumnatul luĭ Huzum-Husain din Bîrlad... pe mere...: mi-aŭ luoat Turcul 30 de capiti de vite" (p. 185).

În alt rînd de documente, la 1609 Constantin Movilă arată că Nicoriță Armașul „a fost hiclean Domnieĭ Mele și țerii noastre și a pribegit din țară" (p. 95, no. LXXVIII). Actul e tipărit și de d. Ghibănescu—observă autorul—care a făcut din „i pobeg" (= „aŭ pribegit") *Iacobeg*. Pentru Nicoară saŭ Nicoriță, Armaș, Vornic și Hatman, p. 96 și urm. (are ca urmaș pe nepotul Ionașcu Băltag; și un Băltăgel). La 1721 pomenirea fiilor „popiĭ Gheorghiță Grecul, ce-aŭ fost potropop la biserica gospod la Vasluiŭ" (p. 122, no. CXI). La p. 124 (no. CXII), în 1742, „50 leĭ prețul unuĭ armăsar".

Semnalăm actul din Bîrlad, 1598, cu Anton șoltuzul (p. 276, no. CCCXXXV), cel din 1599, cu Cîrstea Daniil (n-l următor), extrem de interesantul act de pe la 1630 (iscălește Micro, constatat la 1631, dar șoltuzul e altul), care mărturisește despre „direase [ce] aŭ perit cînd aŭ fost Tătarĭi la Trestiana, de s'aŭ bătut cu Nicoară Hatmanul și aŭ perit Stoica Armașul, Erimiia Potlogianul și mulțĭ dentr'ănșiĭ. Atuncĭ aŭ lovit pre Simila și l-aŭ prădat (pe Simion Portarul), de i-aŭ luat toate ce-aŭ avut, și i-aŭ luat aceale direase" (p. 126). Această luptă, necunoscută pănă acum, a trebuit să aibă loc cu prilejul marĭ năvălirĭ tătărești de supt Radu Mihnea, la 1626. Un act următor vorbește și el de „aciale direase [ce] aŭ perit cînd aŭ lovit Tatarĭi la Trestiiana cu Nicoriță Vornicul, și aŭ perit Stoica Armașul și Mafteĭ Căpitanul și Erimiia Potlogeanul și mulțĭ dăntr'înșiĭ... Toate acestea 'ŭ perit atuncea cînd aŭ prădat aceĭ Tătarĭ pre Simila" (p. 128, no. CXV). Poate vom reveni asupra acestuĭ fapt.

Urmează un act de la Dima Șoltuzul de Bîrlad.

La 1665 un „Hiuchichim (?), feciorul luĭ Grăjdianu, cupeț din Bîrlad", al căruĭ străunchiŭ era „Rusul pevițul care aŭ fost pevițla Irimia Voevoda și Moisăiŭ Voevoda, care aŭ fost nepot luĭ

www.dacoromanica.ro

Ciolpan cel bătrîn" —, neașteptată vădire a cîntărețuluĭ bisericiĭ Domnuluĭ supt Movileștĭ (p. 143, no. CXLIII).

Un act de pe la 1660 de la un zlotaș, care se plînge așa: „Am avut un nume de zlotaș acole, în sat, în Vișteleștĭ; decĭ, cîte nevoĭ reli era, tot li-am plătit, pănă de la o vreame am sărăcit, și n'am avut puterea să maĭ biruesc nevoile ce era, numaĭ să daŭ țara, — că era de numi cîte 6 ug. și cîte 5 ughĭ, pînă sărăciiŭ de tot" (p. 152, no. CLXVIII).

Act de la Sofronie Patriarhul de Ierusalim (c. 1692), pentru satul Rădăieștĭ, dăruit de Dabija-Vodă Bîrnoveĭ (p. 181, no. CXCVI). Este și o mărturie din 1695 a Anastasieĭ văduva luĭ Duca, „ce aŭ fost Domn țăriĭ Moldoviĭ și Ucrainiĭ", pomenind și pe maică-sa, „răposata Doamna Dahina" (pp. 181-2, no. CXCVII).

La 1712, Moldovenĭ „începînd la robie la niște Liașĭ" (de la Turcĭ) (p. 187, no. CCV). La 1767 „Mărica ce aŭ ținut-o Lupașco, fratele luĭ Frigivacă" (Ilie Țifescul), (p. 189, no. CCVIII).

Extrem de interesant act de la Vasluienĭ, din 12 Septembre 1701. Găsim pe „Ion Bahnarĭ și Hacico Armanul și Sîrghie Armanul și Cîrste Armanul și Toader sîn Ursul și Ivan Armanul și Porumba Armanul și Bogdan șoltuz, Armanul", cari vînd luĭ Paladi prisăcĭ „care ne sînt noaă de la moșiĭ noștriĭ, care li-amŭ destupat noĭ și li-am curățît, în care locurĭ ș'aŭ ținut bucatele moșiĭ noștri și noĭ" (unul „a luĭ Mihaĭ Ungurul") (p. 196, no. CCXXVII). Dobîndă la Vasluiŭ în 1660 „din zăci doĭsprezeci, neguțitorești" (p. 199, no. CCXXXVII). Tătărașĭ și lîngă Vasluiŭ (pp. 198-9, no. CCXXXV). La 1663 era preot domnesc Gheorghe și orășenĭ Ursul Prepeliță, Gheorghe Machidon, Vasile Glăvașco, Gheorghe al Druicăĭ (p. 203, no. CCXLI).

La 1662, act privitor la Radu Stolnicul și Nicolae Abăză Sulgerul, „feciorĭ răposatuluĭ Gavril Hatmanul" (p. 201), ctitorĭ la Agapia. Se amestecă în aceste acte și numele mareluĭ negustor Ursachi.

La 1663, „Costandie, egomănul de la sfînta mănăstire de la Zugravĭ ot Vasluiŭ", pe care actele o identifică cu Lipovățul „de spre Lipova" (pp. 203-4, no. CCXLI; cf. p. 204). Poate fi o ctitorie a luĭ Ștefan-cel-Mare, căcĭ lupta tatăluĭ săŭ Bogdan cu Poloniĭ a avut loc aice. I se zicea așa, fiind închinată de Vasile Lupu, noul ctitor, la Zograf (p. 213, no. CCLII).

„Drumul cel mare, unde aŭ descălecat Sfînta", pomenit la

www.dacoromanica.ro

1668, e acela unde s'a oprit sicriul Sfinteĭ Parachive (p. 205, no. CCXLIII). „Podul Hatmanuluĭ" e al luĭ Gavril, de la Cănțălărești. V. și p. 207 și urm. „Hotarul țerii" (p. 208) pare a aminti un vechiŭ hotar de Sud al Moldoveĭ (cf. și „valea Muntenilor" și Movila luĭ Vodă; *ibid.*).

La 1622 „2 boĭ buni și 4 vacĭ cu viței, prețuite 60 de taleri" (p. 218, no. CCLVII). 2 boĭ = 50 taleri (p. 221, no. CCLXV). O iapă cu mînz, 9 ughĭ (p. 223, no. CCLXX). Un boŭ 3 ughĭ (no. CCLXXII).

Terminul de „dabile", p. 221, no. CCLXIV. V. și n-l CCLXVI. „Pămînturĭ de pîine", p. 231, no. CCLXXXVII.

Pentru monedăria luĭ Dabija-Vodă e foarte interesant actul din 10 Iulie 1676. Se vede că Dabija pusese „ispravnic la bănărie" pe un Ghinea Medelnicerul, care luase și „sare de la ocnă, preț de 1.500 de leĭ, ce s'aŭ plătit de un Arman ce aŭ fost dator"; la „sama" bănărieĭ „nu-ĭ agiung 1.500 leĭ, și l-aŭ pus la închisoare în turn, și cu sîla i-aŭ luat satul" (p. 258). După moartea luĭ Dabija, Doamna Dafina „nu era în țară" (p. 261, no. CCCXXV): „o aduce Dumnezeŭ în țară" odată cu Duca, ginerele eĭ (p. 262, no. citat). La 1665 Dafineĭ i se zice la o vînzare Catrina, numele al doilea, cunoscut (p. 268). Iordachi Ruset ca Postelnic muntean și „ginere răpăosatuluĭ Dabijăĭ-Vodă" la 1676 (p. 260. V. și pp. 262-3, no. CCCXXVI și n-l următor). Nu sînt două Mariĭ fetele Dafineĭ, ci numaĭ una, soția luĭ Ruset (cf. nota la p. 269). V. ale noastre *Inscripții*, II, pp. 214-5.

Act din Tecuciŭ, 1665, pomenind pe Drăgan șoltuzul, pe Apostol iuzbașa și alțĭ sătenĭ vecinĭ cu tîrgul (p. 268).

La 1607 găsim pe Drăguțul staroste de Putna, Batin „staroste de Tecuciŭ", Cîrste Burlă, diacul Bălteanul, Ionașco vătaf de hînsarĭ, Iani zet Dorii din Bîrlad, Ionașco Frăciscul, Grăjdeanul, Crăciun Nicoricĭ, Nohit (voit ?), Cerne de acolo (p. 277, no. CCCXXXIX). Un vătaf de hînsarĭ și la 1621 (n-l următor). Dar cam aceiași și la 1642 (decĭ data primuluĭ document e greșită; v. p. 280, no. CCCXLVII).

„Popa Toader din tîrgu din Șcheĭ" la 1638 (p. 278, no. CCCXLIII; cf. p. 281, no. CCCL).

O foarte folositoare „condică pentru cărțile de milĭ" din 1703, apoĭ 1745-6, urmează, pe paginile 293 și următoarele (se continuă cu „sămĭ" de oĭ și capre pe anii 1773-80). O precede o notiță din care se vede că Ioan Paladi, trimes în Rusia, a murit

www.dacoromanica.ro

la Nijna, fiind îngropat în „Bisărica Grecilor" (pp. 293-4). Pomeniri și de Evrei, cu un „baș-staroste" (pp. 295). Găsim un contract domnesc cu „Vel Gramatic: să dăschidă 6 cazanuri la niște ocne ce sînt cu sare slatină, la Ținutul Neamțuluĭ, să facă huscă, și să dè venitul Domnieĭ, pă an de tot cazanul 60 leĭ" (p. 295). „Chioșchiul de ceia parte de helești de la Frumoasa, supt Cetățue", *ibid.* Un rob liberat de capuchehaiele (p. 297). Scutire a sătenilor din Bălțătești, cari, ca și Cîmpulungenii, vînd „sucmani, cergi, catrințe, lînă, brîe, brînză, oi, mei, vite și cai", aducînd și vin pe la Trotuș (scutiți de „nartul Trotușuluĭ și pîrcălăbie") și trecînd vite în Ardeal; au datină a fi judecați numai de „ispravnicul-lor", neamestecîndu-se globnicĭ și șugubinari (p. 299). 100 de leĭ pe an la Megaspileon, p. 300 (1744).

Avem și socoteala din 1727-33 a averiĭ Vorniculuĭ Ioan Paladi (p. 300 și urm.). Cheltuise 27 de pungi pentru țară (p. 302). Un „stegar gospod" pp. 312, 315. V. și p. 324: „Zapisu... au perit la *Pobrata,* cîndu au fostu Duca-Vodă la Becĭ și boeriĭ au fugit, și au vinit Petriciico-Vodă din Țara Leșască, și alte multe a casăĭ ce au fost trimis tată-mieu acolo în mănăstire s'au jăcuit, cum și altora" (p. 324). La p. 326 Paladi amintește că a luat în chezășie pe Slugerul Rugină, care în Domnia nouă a luĭ Nicolae Mavrocordat „au fugit la Moscalĭ", fiind hain; e despăgubire „și pentru faptile lor, c'au adus Moscali de ni-au prădat Tătariĭ, de n'au fostu multu să cădem și la robie, cum știu toți" (p. 326). O „Milească" ce-și pune zălog Țiganiĭ, „că ea se duce la Moscu", p. 333. La paginile 333-4, în legătură cu Rușiĭ luĭ Münnich: «[Nicolae Păladi] ni-au jăluit că la vreme Muscalilor, aflîndu-se el la satul Bodeaștiĭ pe Cracău (nu: Cranău) ot Niamț, înpreună cu maică-sa și cu casa dumilor sale, în bejaniĭ, și, tîmplîndu-să di-au vinit pe acolo 2 feciorĭ a Boziianuluĭ, anume Dumitrașco și [Anton, din Țara-Românească] și cu slugele lor, fugînd la Muscalĭ, să să facă slujitor[ĭ], l-au înpușcat pe Neculaĭ un ficior a Boziianuluĭ c'un carabin; din care rană i s'au pricinuit mare boală, aproape viind a perde viiața sa, și, pănă a să tămădui, au cheltuit cîteva pungi de banĭ". Mama pomenită e Nastasia, sora luĭ Mihaĭ-Vodă Racoviță. **N. Iorga.**

* * *

Karl Lamprecht zum Gedächtnis.

Duioasă amintire a înmormîntăriĭ mareluĭ istoric, lîngă bise-

www.dacoromanica.ro

ricuța de la Pforta lîngă Lepzig. Se dau discursurile ținute de clericul Hauck, care l-a arătat căzînd în mijlocul lucrului iubit, „ca un ostaș în luptă", „străjer" al științii sale, al neamului său, „al culturii umane", de Wundt („orîce ar avea de obiectat ici și colo specialistul deprins cu amănuntul, opera sa cu greu și-ar găsi părechea în istoriografia germană prin lărgimea punctelor de vedere și energica prelucrare a uriașului material"), de tovarășii mai tineri de lucru.

N. Iorga.

* * *

Generalul C. N. Herjeu, *Din învățămintele războiului de astăzi*, II, București 1916.

Am vorbit în această revistă de întâiul volum al acestei folositoare lucrări.

Partea întâiu din al doilea volum apără cetățile de învinuirea, că nu mai pot aduce nicîun folos. Dar ele trebuie să fie puține, la locul lor și încercate față de perfecționarea mijloacelor de atac, și mai ales ele trebuie să fie apărate *înnainte* de o armată. Se arată că, de fapt, Liège, așa cum era, și-a făcut cu prisos datoria. Tot așa și cetățile rusești ca basă statornică a ofensivei contra Germaniei și ca înlesnitoare de nouă concentrări după înfrîngeri. D. Herjeu crede că ele puteau și *trebuiau* să fie apărate mai mult (mai ales Brest-Litovsc, centru de cale ferată); greșeala Rușilor față de Przemysl e că au închis prea mulți oameni în cetate.

O a doua parte se ocupă de organisarea reservelor și milițiilor. Autorul arată, cu exemple, aceiași încredere în valoarea lor militară. Se propune unificarea cercurilor de ofițeri active cu cele de reserviști (p. 193). Cu dreptate insistă asupra nevoii unei „instituții militare post-regimentare", și prin societăți de tragere la țintă (p. 136 și urm.). Se cere organisarea, neexistentă încă la noi, a milițiilor, cuprinzînd atîția oameni zdraveni din prisosul peste contingentul anual. Autorul crede că, nemai fiind posibile lupte de izbire, cavaleria de lăncieri va trebui prefăcută într'una de pușcași. Trupele speciale ar fi la noi în decădere continuă (p. 240).

Cartea este de o claritate perfectă, chiar pentru profani, și foarte bine scrisă.

N. Iorga.

* * *

www.dacoromanica.ro

I. Botez, *Aspecte din civilisația engleză*, Iași 1916.

Ediție nouă a unei cărți din 1912, care nu e fără îndoială nefolositoare. Erau de cules și lucruri foarte bune din cartea lui Ch. V. Langlois, *Questions d'histoire et d'éducation*. *

* * *

Căpitanul N. I. Popescu, *Războiul*, ed. a 2-a.

Considerații generale, cu capitole istorice care sînt juste. Autorul dovedește familiarisare cu istoria Romînilor, și cu izvoarele ei chiar. *

CRONICĂ.

O descoperire privitoare la Ilie Rareș.

În ultimul nr. din revista sa Νέος Ἑλληνομνήμων (XIII, 1; 31 Mart 1916, pp. 57-9), d. Sp. Lampros publică un pasagiu din cutare discurs bisericesc al lui Pahomie Rusanul, călugăr din Zante, trăind în al XVI-lea veac, care, vorbind de „cei cari-și rîd mojicește de Sfînta Scriptură", povestește în ce chip Ilie-Vodă al lui Petru Rareș, acela al cărui nume a fost ras de pe manuscripte și chiar de pe pomelnicele săpate în piatră ale familiei sale, și-a părăsit credința strămoșească. Pentru extraordinarul lor interes lăsăm să urmeze toate aceste rînduri de adevărată revelație — dacă sînt exacte — în ce privește condițiile renegării:

„Iar cine dintre ai noștri a auzit ce s'a întîmplat *anul acesta* cu Ilie, Domnul (φύλαρχος) Dacilor, nu se va arde (δηχθήσεται) în suflet, și cine dintre cei străini nu se va bucura oare? Căci Dacii aceștia, de neam scitic, robiți de cei cari și pe noi ne-au robit, trimet ca ostateci în cetatea care rușinos stăpînește, pe cei mai iubiți ai lor. Și, fiind creștini, dar totuși barbari și folosindu-se de scrisoare străină (ἑτεροglώσσοις γράμμασι), nu se folosesc bine în ce privește trimeterea și primirea fiilor. Căci se cuvenia să se încredințeze (παρεγγυᾶν) vre unui supraveghetor și pedagog, ca să se îngrijească de copii și să nu-i lese să se amestece cu cine se întîmplă, ci să-i învețe cîte tind spre virtutea sufletească și trupească. Iar ei, lăsîndu-i în voia lor, îi fac să-și caute numai de jucăriile lor, de poveștile (μύθοις) și datinele păgînești (νόμοις ἐθνικοῖς), de caraghiozlîcuri și de stricăciuni (κώμοις τε καὶ ἀσελγείαις). Deci și Ilie, trimes în acest chip de

www.dacoromanica.ro

părintele său Petru și aflînd marea noastră Biserică tulburată de [Patriarhul] Dionisie [1554-5], și învățînd literele neamuluĭ stăpînitor, ba chiar și toată necucernicia, la săvîrșirea părinteluĭ său a luat Domnia celor de un neam cu dînsul, așa cum se cădea. Și, decĭ, după ce a luat stăpînirea, a început să răpească veniturile și odoarele bisericilor, și a adaus alte dărĭ nouă, și icoanele Curțiĭ (τοῦ παλατίου) le-a scos, și în marea și învietoarea zi a Paștilor și-a pus pe capul cel răŭ diademă (διάδημα) păgînă (=turban) și și-a adus femeĭ ale celor de altă credință, ba, maĭ degrabă, ale celor ce acum eraŭ de o credință cu dînsul, și, cu ele și străjerĭ, și fățiș (διαῤῥήδην) îșĭ bătea joc de credința creștinilor, iar pe a Saracinilor o lăuda, și a făcut, după nu multă vreme, ce mă temeam [că va face], auzind despre dînsul (ὅπερ ἐγὼ ἀκούων περὶ αὐτοῦ ἐδεδίειν, μετ' οὐ πολὺ πεποίηκε). Căcĭ, temîndu-se ca nu cumva, fiind prins asupra faptuluĭ (φωραθεὶς), să-șĭ piarză și capul de către ceĭ de neamul său, strîngînd toată bogăția părintească și aceia pe care el însușĭ cu răutate o strînsese, supt cuvînt de cutare nevoie (χρείας), pleacă la Constantinopol cu vre-o sută de oamenĭ în alaiŭ (ἀκολούθων). Și se duce decĭ la sfătuitoriĭ săĭ și li destăinuiește gîndul său urît luĭ Dumnezeŭ, iar aceștia [îl destăinuiesc] tiranuluĭ, care se zice că a spus ca nu cumva Ilie, supărat de greutatea dărilor (τῷ τῶν φόρων ἄχθει πιεζόμενον), să fi venit de la sine (αὐτόκλητον) cerînd a se face de legea lor. Dar, după ce află că din suflet vine la rătăcirea lor, s'a bucurat, firește, și, întrebînd și de ceĭlaltĭ de s'ar întîmpla a fi de acelașĭ gînd cu el, și aflînd că nu voiesc, li-a dat voie a se întoarce în țara lor, afară de vre-o patru boierĭ, cari aŭ rămas adecă din evlavie față de Domnul lor. Dintre cari unĭĭ aŭ renegat cu el adevărul, iar alțiĭ, făcînd bine, s'aŭ întors la datinele lor de acasă. Și, astfel, acest nenorocit, prin reaua luĭ creștere și societate, de la Domnie autonomă (αὐτονόμου ἀρχῆς), a venit, prin despărțirea de Dumnezeŭ (πρὸς τῷ χωρισμῷ τοῦ Θεοῦ), la o administrație (ὑπαρχία) și la o mică provincie (ἐπαρχία), pe care i-aŭ dat-o ceĭ de aceiașĭ rătăcire (οἱ τὴν πλάνην αὐτῶν συμπαρασχόντες), lîngă Istru, făcînd pe fratele luĭ Domn al țerĭ Dacilor. Așa știe necreșterea, nu numaĭ a lipsi pe om de cinstea de față, dar și de cea veșnică."

N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

Aŭ apărut n-rele 3-5, anul al III-lea, pe lunile Mart-Maiŭ 1916, din

BULLETIN DE L'INSTITUT
POUR
L'ÉTUDE DE L'EUROPE SUD-ORIENTALE

SUMARIŬ:

Iorga: Vicissitudes des Roumains de Bucovine.

Compte-rendus: Gopcevic: Monténégro et Albanie. — Pascu: Suffixes roumains. — Pfeilschifter: Le catholicisme et la guerre. — Lampros: Mss. de Leyde· Philothée de Salona. — Pech: Évolution de l'Europe. — Assan: Isthme Danzig-Odessa. — Grandiner: Seigneurs de la guerre. — Pamfile: L'air dans le folklore roumain. — Vâlsan: Plaine roumaine. — Commerce extérieur de la Roumanie. — A. Sturdza. etc.: Gorni-Doubnik. — Soutzo: Ponds et monnaies pontiques.

Documents. Chronique.

A apărut

Observaţii ale unui nespecialist
ASUPRA
Istoriei antice

(Lecţii făcute la Cercul femeiesc de înnaintare culturală.)

de N. IORGA.

Preţul 3 Leĭ.

N. IORGA

Histoire des Roumains
= de Transylvanie et de Hongrie =
Volume et II.

NOTES ET EXTRAITS
POUR SERVIR A
L'HISTOIRE DES CROISADES
AU XV-e SIÈCLE. — PUBLIÉS PAR *N. IORGA*

Sixième série (1501-1547).

Prix : 3.00 fr.

---

www.dacoromanica.ro

Tipografia „Neamul Românesc“, Vălenii-de-Munte.

www.dacoromanica.ro